

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan tartuntatautilakia muutettavaksi väliaikaisesti.

Majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain väliaikaisen säännöksen mukaisesti ravitsemisliikkeet ovat koronavirusepidemian aiheuttamissa poikkeusoloissa suljettuina asiakkailta 31.5.2020 saakka.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi poikkeusolojen jatkuessa ravitsemisliiketoiminnalle sellaisia rajoituksia, joilla elinkeinotoimintaa voidaan avata asiakkaille ja samanaikaisesti estää koronavirustaudin leviämistä.

Tartuntatautilaissa säädettäisiin tilapäisesti poikkeusolojen aikana tartuntataudin leviämisen estämiseksi välttämättömistä ravitsemisliikkeiden aukiolo- ja anniskeluaikaa sekä niiden sisä- ja ulkotilojen asiakaspaikkamäärää ja käyttöä koskevista rajoituksista. Ravitsemisliikkeet veloitettaisiin myös noudattamaan hygieniaan liittyviä erityisiä vaatimuksia ja huolehtimaan asiakkaiden riittävän etäisyyden ylläpitämisestä.

Lain nojalla annettavalla määräaikaisella valtioneuvoston asetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset edellä mainituista rajoituksista ja velvollisuuksista sekä siitä, millä alueilla rajoituksia sovelletaan. Rajoitukset eivät koskisi henkilöstöravintolatoimintaa eivätkä ruuan ja juoman noutomyntiä.

Aluehallintovirastot valvoisivat rajoitusten ja velvollisuuksien noudattamista. Aluehallintovirasto voisi määrätä valvonnassa havaitsemansa epäkohdat ja puutteet korjattaviksi ja määrätä velvoitteita olennaisesti rikkoneen ravitsemisliikkeen ravitsemisliiketoiminnan välittömästi suljettavaksi asiakkailta enintään yhdeksi kuukaudeksi.

Valtioneuvoston tulisi seurata rajoitusten laissa säädettyjen edellytysten voimassa oloa. Jos edellytykset eivät enää täyty, tilapäiset säännökset on kumottava.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.6.2020 ja olemaan voimassa 31.10.2020 saakka.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIAALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
1.1 Tausta	3
1.2 Valmistelu	4
2 Nykytila ja sen arviointi.....	4
2.1 Ravitsemisliikkeiden sulkeminen.....	4
2.2 Koronavirustaudin epidemiologinen ja lääketieteellinen tilannekuva	6
3 Tavoitteet	10
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	11
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	11
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	12
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	14
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	14
5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot	17
6 Kuulemisen palaute.....	18
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	18
8 Lakia alemman asteinen sääntely	21
9 Voimaantulo	22
10 Toimeenpano ja seuranta	22
11 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	23
LAKIEHDOTUS	29
Laki tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta.....	29
LIITTEET	31
RINNAKKAISTEKSTIT	31
Laki tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta.....	31
ASETUSLUONNOS	34
Valtioneuvoston asetus ravitsemisliikkeiden toiminnan väliaikaisesta rajoittamisesta tartuntataudin leviämisen estämiseksi.....	34

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Kiinassa käynnistyi vuoden 2020 alussa uuden koronaviruksen aiheuttama covid-19-tartuntatauti-epidemia. Tauti levisi nopeasti Kiinan ulkopuolelle lähes kaikkiin maailman maihin. Maailman terveysjärjestö WHO julisti koronavirusepidemian pandemiaksi 11.3.2020.

Suomi otti tämän jälkeen nopeasti käyttöön suosituksiin, normaaliolojen lainsäädäntöön ja valmiuslainsäädäntöön perustuvan rajoitustoimien kokonaisuuden. Valtioneuvosto totesi 16.3.2020 yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa Suomen olevan poikkeusoloissa koronavirustilanteen vuoksi. Hallitus antoi 17.3.2020 eduskunnalle ensimmäiset valmiuslaissa (1552/2011) tarkoitetut käyttöönotto- ja soveltamisasetukset. Tämän jälkeen asetuksia on muutettu ja useita uusia asetuksia on annettu tautitilanteen kehittyessä.

Aluehallintovirastot ovat tartuntatautilain (1227/2016) 58 §:n nojalla antaneet laajaan tartuntavaaraan liittyvistä toimenpiteistä määräyksiä, joilla oppilaitosten tiloja on suljettu ja julkisia kokoontumisia on rajoitettu. Kaikki yli kymmenen hengen sisä- ja ulkotiloissa järjestettävät yleisötilaisuudet ja yleiset kokoukset ovat mainittujen päätösten mukaan koko maassa edelleen kiellettyjä.

Majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annettuun lakiin (306/2006) valmisteltiin maaliskuun lopussa kiireellisesti väliaikainen uusi säännös, jonka mukaisesti lähes kaikki ravitsemisliikkeet ovat koronavirusepidemian aiheuttamissa poikkeusoloissa suljettuina asiakkailta 31.5.2020 saakka.

Koronavirusepidemian vuoksi Suomessa on näin ollen otettu käyttöön useita kansalaisten perusoikeuksia rajoittavia toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on ollut turvata väestön terveys sekä terveydenhuollon toimintakyky.

Vaikka hallitus on päättänyt useista toimenpiteistä, joiden tavoitteena on ehkäistä rajoittamistoimista aiheutuvia haittoja, rajoituksilla on kuitenkin ollut myös haitallisia sosiaalisia ja taloudellisia vaikutuksia.

Eduskunta edellytti erikseen ravitsemisliikkeitä koskevat rajoitukset hyväksyessään kohtuullisten kustannusten kompensointia ja toimia, joilla lievennetään rajoitusten vaikutuksia. Hallitus on 8.5.2020 antanut eduskunnalle hallituksen esityksen HE 67/2020 vp, jonka tarkoituksena on tukea ravintoloita työllistämässä sekä hyvittää kustannuksia, joita yritykset eivät ole voineet sopeuttaa lakisääteisestä rajoituksesta aiheutuneeseen muutokseen.

Valtioneuvoston 6.5.2020 päättämässä periaatepäätöksessä suunnitelmasta koronakriisin hallinnan hybridistrategiaksi on todettu, että asetetuilla rajoitustoimilla ja annetuilla suosituksilla on onnistuttu hillitsemään epidemian etenemistä ja suojaamaan riskiryhmiä.

Tämän vuoksi Suomessa on mahdollista siirtyä asteittain epidemian hillinnän seuraavaan vaiheeseen. Hybridistrategiassa laajamittaisista rajoitustoimista siirrytään hallitusti aiempaa kohdennetumpiin toimenpiteisiin ja tartuntatautilain, valmiuslain ja mahdollisten muiden säädösten mukaiseen tehostettuun epidemian hallintaan erityisesti ”testaa, jäljitä, eristä ja hoida” -periaatteen mukaisesti. Tavoitteena on, että hybridistrategian avulla epidemiaa onnistutaan tehokkaasti

hillitsemään mahdollisimman vähän ihmisiä, yrityksiä, yhteiskuntaa ja perusoikeuksien toteutumista häiritsevästi.

Valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti hallituksen esityksessä ehdotetaan sääntelyä, joka sallii ravitsemisliikkeiden avaamisen asiakkaille 1.6.2020 alkaen, mutta estää samanaikaisesti tehokkaasti koronavirustaudin leviämistä.

1.2 Valmistelu

Esitys on valmisteltu virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä yhteistyössä oikeusministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön kanssa.

Esitys on valmisteltu valmiuslain 3 §:n 3 ja 5 kohdassa tarkoitettujen poikkeusolojen vallitessa. Säädosvalmistelun kuulemisohjeen mukaan säädösehdotuksesta voidaan jättää kirjalliset lausunnot pyytämättä vain perustellusta syystä. Käsillä olevia olosuhteita on pidettävä niin poikkeuksellisinakin, että lausuntokierroksesta poikkeamiselle on olemassa perustellut syyt.

Esityksen valmistelussa on kuultu yleisesti Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry:tä. Liitto on ilmoittanut, että ravitsemisliikkeet ovat valmiita omin toimin huolehtimaan asiakkaiden turvallisuudesta asiointinsa.

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa valtioneuvosto.fi/hankkeet tunnuksella STM061:00/2020.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Ravitsemisliikkeiden sulkeminen

Koronavirusepidemian leviytystä pandemiaksi hallitus otti maaliskuussa nopeasti käyttöön suosituksiin, normaaliolojen lainsäädäntöön ja valmiuslainsäädäntöön perustuvan rajoitustoimien kokonaisuuden. Käytännössä lähes kaikki ravitsemisliikkeet suljettiin asiakkailta 4.4.2020.

Majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain 3 a §:n mukaan ravitsemisliikkeet ja niihin kuuluvat sisä- ja ulkotilat on pidettävä suljettuina asiakkailta. Säännös ei koske laissa määriteltyjä henkilöstöravintoloita eikä ruoan tai juoman myymistä ravitsemisliikkeestä muualla nautittavaksi.

Laissa säädetyn asetuksenantovaltuuden nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa ravitsemisliikkeiden aukiolon väliaikaisesta rajoittamisesta tartuntataudin leviämisen ehkäisemiseksi (173/2020) on säädetty, että ravitsemisliikkeet on pidettävä suljettuina asiakkailta kaikissa 19:ssä maakunnassa. Asetuksen 3 §:n mukaan työ- ja elinkeinoministeriö seuraa yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa säännöllisesti sitä, onko ravitsemisliikkeet pidettävä kussakin maakunnassa edelleen suljettuina asiakkailta. Asetus tuli voimaan 4.4.2020 ja rajoitus on voimassa 31.5.2020 saakka.

Tilastokeskuksen Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilaston mukaan ravitsemisalalla toimi vuonna 2018 yhteensä noin 13 600 yritystä, joista päätoimisia oli noin 10 000. Kaikista 13 600 ravitsemisalan yrityksestä henkilöstö- ja laitospalveluiden määrä oli noin 1 400.

Koko ravitsemisalalan liikevaihto oli Suomessa vuonna 2018 noin 6,2 miljardia euroa, josta päätoimisten ravitsemisalalan yritysten osuus oli noin 5,6 miljardia euroa. Koko alan liikevaihdosta henkilöstö- ja laitosruokaloiden osuus oli hieman vajaa miljardi euroa.

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan ravitsemisalalla oli vuonna 2019 yhteensä noin 72 000 palkansaajaa ja yrittäjät mukaan lukien noin 81 000 työllistä. Vuokratyöntekijöiden osuus on korkea, arviolta noin 4 000 henkeä (koko majoitus- ja ravitsemisalalla yhteensä noin 5 000). Palkansaajien määrä vastaa noin 5 prosenttia koko yksityisen sektorin palkansaajista.

Alueellisesti ravitsemisliiketoiminta painottuu vahvasti Uudellemaalle. Muita suuria keskittymiä ovat Pirkanmaa ja Varsinais-Suomi.

Koronakriisi on iskenyt poikkeuksellisen rajusti ravitsemisalalle. Seuraukset johtuvat osittain hallituksen päätöksestä sulkea ravitsemisliikkeet asiakkailta 4.4.2020 lähtien. Vaikutusta on voinut olla myös hallituksen vetoomuksella 25.3.2020 ravintoloille sulkea ovensa jo ennen lain muutoksen voimaantuloa. Suurelta osalta kriisi johtuu kuitenkin jo maaliskuussa alkaneesta asiakaskadosta. Ravitsemistoiminnan lisäksi myös majoitusala sekä taide-, viihde- ja virkistyspalvelut ovat kärsineet koko yhteiskunnan toimintaan vaikuttavasta yleisestä asiakaskadosta.

Valtion pääomasijoitusyhtiö Suomen Teollisuussijoitus Oy:n (TESI) ensimmäisen vaiheen kyselytutkimuksen mukaan 33 prosenttia matkailu- ja ravitsemistoimialan yrityksistä on arvioinut liikevaihtonsa laskeneen maaliskuussa 100–80 prosenttia verrattuna maaliskuun 2019 tilanteeseen. Tuloksia voidaan kuitenkin pitää ainoastaan suuntaa antavina, koska kyselytutkimuksen otoskoko matkailu- ja ravitsemistoiminnan yritysten osalta oli erittäin pieni (noin 25).

Hallituksen Exit- ja jälleenrakennustyöryhmän raportissa ”Koronakriisin vaikutukset ja suunnitelma epidemian hallinnan hybridistrategiaksi” (Valtioneuvoston julkaisu 2020:12) arvioidaan koronakriisin vaikutuksia talouteen yleisesti ja eri rajoitustoimien vaikutuksia erikseen. Ravintoloiden taloudellisen tilanteen arvioinnissa on hyödynnetty Nordean korttistoja kuvaavaa tilastoa, jota voidaan hyödyntää ravintolasektorin liikevaihdon kehityksen arvioimiseen. Korttitietojen mukaan ostokset ravintoloissa olivat 70 % pienemmät pääsiäisen jälkeisellä viikolla kuin vuosi sitten.

Matkailu- ja ravintolapalvelut MaRa ry on arvioinut, että ravitsemistoiminnan vuoden 2019 arvioitu liikevaihto noin 5,9 miljardia euroa laskisi vuonna 2020 suotuisissakin olosuhteissa noin 4,0 miljardiin euroon. Liikevaihdon lasku olisi vuositasolla vajaat kaksi miljardia euroa.

Kokonaisuudessaan työttömien työnhakijoiden määrä ravitsemisalalla kasvoi maaliskuussa 2020 noin 16 000 hengellä ja huhtikuussa noin 12 400 hengellä. Työttömien työnhakijoiden määrä oli 28.4.2020 lähes 39 000, mikä on yli puolet ravitsemisalalan palkansaajista ennen koronakriisiä (vuonna 2019 noin 72 000 henkilöä). Huhtikuun lopussa 28.4.2020 ravitsemisalalla oli kokoaikaisesti lomautettuna noin 25 000 henkeä ja työttömänä 14 000.

Ravitsemisliikkeiden liiketoimintamallit eroavat toisistaan ja sektori kattaa erikokoisia ja erilaisia yrityksiä. Tämä vaikuttaa myös siihen, miten ravitsemisliikkeiden sisä- ja ulkotilojen sulkeminen asiakkailta on vaikuttanut niiden toimintaan. Yritykset, joiden liiketoimintamalli on perustunut jo aiemmin pääasiallisesti ruoan ja juomien ulosmyyntiin muualla nautittavaksi, ovat pystyneet sopeuttamaan toimintaansa helpommin kuin ravintola- ja kahvilayritykset, joiden liiketoimintamalli perustuu asiakaspaikkoihin ja ruoan nauttimiseen niiden tiloissa. Baarien, pubien ja yökerhojen, joiden liiketoimintamallin pääasiallisena perustana on alkoholin anniskelu

yrityksen sisä- ja ulkotiloissa, eivät pysty sopeuttamaan liiketoimintamalliaan lainkaan. Ravitsemisliikkeiden sulkeminen vaikuttaa myös elinkeinonharjoittajiin, jotka toimittavat tuotteita ravintoloiden käyttöön.

Hallitus on 8.5.2020 antanut eduskunnalle hallituksen esityksen laiksi ravitsemisyriyten uudelleentyöllistämisen tukemisesta ja toiminnan rajoitusten hyvittämisestä (HE 67/2020 vp). Esityksessä on kuvattu yhdeksän hallituksen toteuttamaa tai suunnittelemaa yleistä toimenpidettä yritysten tukemiseksi koronaviruskriisissä. Näiden lisäksi esityksessä ehdotetaan ravitsemisalan yrityksille erityisjärjestelyjä, joilla tuettaisiin uudelleentyöllistämistä ja hyvitetäisiin toiminnalle säädetyistä rajoituksista. Valtion vuoden 2020 III lisätalousarvioesitykseen on tarkoitukseen esitetty myönnettäväksi 123 000 000 euroa.

Vaikka tarkkoja tutkimustietoja ei ole olemassa, vain kahden kuukauden kokemusten jälkeen voidaan sanoa koronaviruskriisin vaikuttaneen alkoholin kulutukseen ja haittoihin. Alkoholi-juomien anniskelun ja matkustajatuonnin osuudet kokonaiskulutuksesta ovat käytännössä hävinneet ja alkoholi-juomien vähittäismyynti sekä Alkoista että päivittäistavarakaupoista on lisääntynyt. Kokonaiskulutus on kuitenkin ensiarvioiden mukaan laskenut.

Hallituksen Exit- ja jälleenrakennustyöryhmän raportissa viitataan siihen, että rajoitustoimien aikana alkoholinkäyttö kotiloissa on kasvanut ja julkisilla paikoilla tapahtuneet häiriöilmoitukset ovat vähentyneet. Palvelujärjestelmässä ravitsemisliikkeiden sulkeutuminen on näkynyt päivystyspalvelujen tarpeen vähentymisenä, koska ravintolassa tapahtuneet pahoinpitelyt ovat jääneet pois.

2.2 Koronavirustaudin epidemiologinen ja lääketieteellinen tilannekuva

Tausta ja tämänhetkinen tilanne

Maailman terveysjärjestö WHO totesi 11.3.2020 Kiinan Hubein maakunnasta lähtöisin olevan covid-19 -epidemian pandemiaksi. Koronavirustartuntoja on todettu maailmalla yhteensä yli 2,9 miljoonaa. Covid-19 -tautiin liittyviä kuolemia on raportoitu yli 200 000. Euroopassa on todettu yhteensä yli 1,3 miljoonaa koronavirustapausta ja yli 120 000 tautiin liittyvää kuolemaa.

Covid-19 -taudin kaltainen herkästi tarttuva ja keskimäärin lieväoireinen virusinfektio aiheuttaa väestössä, jossa ei ole vastustuskykyä, nopeasti kehittyvän epidemian, jossa päivittäiset uusien tapausten lukumäärät voivat aluksi lisääntyä eksponentiaalisesti. Tämä tapausten lisääntyminen jatkuu, kunnes riittävä osa väestöstä saa tartunnan, jolloin tapausmäärät taas kääntyvät laskuun, koska tartunnalle alttiita ei enää ole tarpeeksi ylläpitämään nopeaa leviämistä.

Epidemian leviämisenopeuteen vaikuttavat paitsi taudinaiheuttajan ominaisuudet (tartuttamiskyky) myös muut yhteiskuntarakenteen sekä kulttuurin seikat, kuten yhdyskuntatiheys ja väestön eri ikäryhmien keskinäiset kontaktit ja tapakulttuuri. Tiheästi asutuissa yhteisöissä, joissa vietetään paljon aikaa monen ihmisen ryhmissä ja eri ikäryhmien välillä, nopean leviämisen potentiaali on paljon suurempi kuin harvaan asutuissa, joissa yhteisö rakenne koostuu pienemmistä perheyksiköistä. Korkean iän lisäksi tupakointi, selkeä ylipaino, heikko toimintakyky ja jotkin yleiskuntoa sekä immuunivastetta heikentävät perussairaudet lisäävät merkittävästi vakavan tautimuodon ja kuoleman riskiä. Vakavien tapausten osuus kasvaa erityisen nopeasti yli 60-vuotiaiden joukossa.

Suomessa ensimmäinen tapaus todettiin jo tammikuun lopulla 2020 ulkomaisella turistilla. Varsinaisesti epidemia kuitenkin käynnistyi vasta maaliskuun puolella. Suomessa on 11.5.2020 mennessä toistaiseksi todettu 5 984 varmistettua covid-19 tapusta ja 271 kuolemantapausta.

Tartuntojen todellinen määrä Suomessa on todennäköisesti ilmoitettua suurempi, koska kaikkia lieväoireisia tai oireettomia henkilöitä ei ole testattu ja oireettomien tartuntojen määrästä ei ole tietoa. Tavoitteena on jatkossa testata kaikki, joilla epäillään koronavirustartuntaa.

Suurin osa Suomessa todetuista koronavirustartunnoista on ollut lieviä. Sairaalassa olevien tautiin sairastuneiden potilaiden määrä oli 11.5.2020 koko Suomessa 161. Näistä 139 eli noin 86 % oli hoidossa Helsingin yliopistollisen keskussairaalan (HYKS) erityisvastuualueella. Vastavasti tehohoidossa olevia oli koko Suomessa 44 ja heistä 32 eli noin 73 % oli hoidossa HYKS -erityisvastuualueella. Valtaosalla erityisvastuualueista sairaalahoidossa olevien covid-19 -potilaiden määrä on lievästi kasvanut. Tehohoidossa olevien määrä on ennallaan.

Suuri osa covid-19 -tapauksista on todettu väkirikkaan Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiriin (HUS) alueella, mutta tapauksia on ollut jokaisessa sairaanhoitopiirissä ja myös Ahvenanmaalla. Useassa maakunnassa kumulatiivinen ilmaantuvuus on lähestynyt Uudenmaan tilannetta.

Päivittäin todettavien tapauksien määrä on pysynyt lähes kuukauden ajan varsin tasaisella ja kohtuullisen matalalla tasolla. Tämä viittaa epidemian huomattavaan hidastumiseen.

Ikäjakaumaltaan tapaukset keskittyvät työikäisiin. Kuolleisuus seuraa hyvin tarkkaan kansainvälistä kokemusta, jossa merkittävä tapauskuolleisuus keskittyy ikääntyneisiin ja erityisesti monisairaisiin. Naisia ja miehiä on tapauksien joukossa lähes saman verran, mutta miesten osuus menehtyneistä on suurempi. Lapsilla tautia on vähän, ja lapset ovat olleet hyvin lieväoireisia. Vaikka arviot lievien tapauksien osuudesta ovat tarkentumattomia, on todennäköistä, että lievien tapauksien osuus kaikista covid-19 -infektioista on huomattava. Tällaisessa tilanteessa taudin harvinaisemmat vakavat ilmenemismuodot voivat nopeasti kasaantua lyhyelle ajalle ja johtaa terveydenhuollon ylikuormittumiseen.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos tuotti yhteistyössä Turun yliopiston kanssa 15.3.2020 sosiaali- ja terveysministeriölle mallinnuksen epidemian mahdollisesta kehittymisestä väestössä, sen aiheuttamasta sairaalahoitoa aiheuttavasta sairastavuudesta ja myös kuolleisuudesta. Mallissa ennustettiin sairaalahoidon ja tehohoidon tarvetta suomalaisiin hoitokäytäntöihin sekä eri ikäryhmien kontaktimatriisiin perustuen. Mallinnus osoitti, että on olemassa vaara, että epidemia ylikuormittaa erityisesti tehohoidon kapasiteetin usean viikon ajanjaksolta. Näin oli Italiassa samaan aikaan mitä ilmeisimmin käynyt, ja sama kehitys haluttiin Suomessa välttää. Terveydenhuollon ylikuormittuminen taas voisi johtaa sellaiseen ylikuolleisuuteen, joka olisi vältettävissä, mikäli ylikuormittumista ei tapahtuisi. Tästä johtuen hallitus 16.3.2020 päätti väestön henkeä ja terveyttä suojellakseen ottaa käyttöön laajat ihmisten välisten fyysisten kontaktien vähentämiseen tähtäävät yhteiskunnalliset rajoitustoimet.

Rajoitustoimien jälkeen 25.3.2020 annetun ja päätetyt toimet huomioon ottavan Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Turun yliopiston uuden ennusteen mukaan noin 11 300 ihmistä tulisi tarvitsemaan Suomessa sairaalahoitoa uuden koronaviruksen vuoksi. Heistä tehohoitoa arvioitiin tarvitsevan 3 600 potilasta. Tehohoitopaikkojen maksimitarpeeksi arvioitiin noin 300.

Rajoitustoimia edeltävänä aikana epidemia oli hyvin nopeassa kasvuvaiheessa, jossa tapausmäärät lähes kaksinkertaistuivat päivittäin. Rajoitusten käyttöön ottamisen jälkeen päivittäin todettujen tapauksien määrä tasaantui, eikä ole palannut eksponentiaaliseen kasvuun. Sairaalaan

ja tehohoitoon päivittäin otettavien tapausten määrä on tasoittunut ja se on seurannut päivitettyä ennustetta siitä, miten epidemia kehittyy rajoitusten voimassa ollessa ja kontaktien vähennyttä. Epidemian kasvu on sittemmin rajoitus- ja hygieniatoimien johdosta pysähtynyt koko maassa. Tartuttavuusluku on tällä hetkellä alle yhden.

Suomessa koronavirusepidemian kasvu on siis pysähtynyt rajoitustoimien ja hygieniakäyttäytymisen selvän parantumisen kautta. Vaikka epidemian eteneminen on tällä hetkellä tasaantunut, on edelleen olemassa uhka epidemian uudelleen kiihtymisestä sellaiselle tasolle, että se aiheuttaisi terveydenhuollon ylikuormittumisen. Jos terveydenhuollon kapasiteetti ylikuormittuu, osalle väestöstä aiheutuu koronavirustartunnasta sellaista hengen ja terveyden vaaraa, joka ilman ylikuormittumista olisi vältettävissä.

Epidemian toisen aallon syntymisen riskin lisäksi riskinä on myös sen huomattava pidentyminen. Rajoituksilla on kuitenkin voitettu paljon aikaa ja mahdollistettu valmistautuminen suurempaan tapausmäärään. Rajoitusten poistaminen tulee tehdä asteittain ja seuraten tarkkaan vaikutuksia epidemiologisiin mittareihin (tietoon tullut sairastavuus, positiiviset virusosoitustestien tulokset, jatkossa myös vasta-ainetutkimukset), jotta voidaan reagoida, mikäli epidemia alkaa kiihtyä.

Kun rajoitustoimia vähitellen poistetaan, tapausmäärien kehittymistä ja terveydenhuollon kuormittumista on seurattava ja arvioitava tarkasti. On välttämätöntä säilyttää mahdollisuus ottaa uudelleen käyttöön rajoitustoimia tai päättää uusista toimista. Virusta kiertyy yhä sekä Suomessa että laajasti muualla maailmassa, ja Suomen väestöstä valtaosa on yhä altis tartunnalle, mistä johtuu epidemian uudelleen kiihtymisen uhka.

Tehohoidon tarpeen kehitys

Covid-19-epidemian erityinen haaste terveydenhuollolle on tehohoitoa ja vaativaa tehohoitoa tarvitsevien potilaiden osuus vakavasti sairastuneista. Erityisesti erikoissairaanhoidossa on jouduttu keskittämään resursseja covid-19 -potilaiden hoitoon ja muuhun kiireelliseen hoitoon. Tehohoidon osalta tiedot perustuvat Kansallisen tehohoidon koordinoivan toimiston (KYS) sairaaloilta kokoamiin tietoihin sekä suomalaisen tehohoidon vertaisarviointi-hankkeen, Suomen Tehohoitokonsortion tietoihin (vertaisarvioinnin raportoinnin tuottaa BM-ICU-palvelu, TietoEvry).

Suomalaisilla teho-osastoilla on 5.5.2020 mennessä alkanut yhteensä 424 hoitajaksoa, joissa potilaalla on hoitajakson alkaessa ollut jo varmistettu covid-19 -infektio tai sen epäily. Hoitajaksoja on ollut sekä yliopisto- että keskussairaaloiden teho-osastoilla. Kaikista tähänastisista tehohoitotaksoista 53 % on ollut HUS:n erityisvastuualueella. Eniten uusia hoitajaksoja alkoi viikolla 15 (6.-12.4.2020), jolloin vilkkaimpana päivänä (8.4.2020) alkoi 19 uutta hoitajaksoa. Sen jälkeen päivittäisten uusien hoitotaksojen trendi on ollut pääosin laskeva.

5.5.2020 mennessä on päättynyt 194 tehohoitotaksoa, joissa potilaalla on ollut varmistettu covid-19 -infektio. Teho-osastolla on menehtynyt 23 potilasta (15 % hoitotaksoista). Yli 70-vuotiaiden tehohoitotaksoista 29 % on päättynyt potilaan menehtymiseen. Tehohoitoa tarvitsevien covid-19 -potilaiden määrä alkoi kasvaa voimakkaasti HUS:in sairaaloissa maaliskuun viimeisellä viikolla. Huhtikuun kolmen ensimmäisen viikon aikana HUS:in teho-osastoilla on jatkuvasti ollut yli 40 potilasta samanaikaisesti, mutta samanaikaisten tehohoitopotilaiden määrä ei ole toistaiseksi kasvanut yli 50:n, ja viimeksi kuluneen viikon aikana se on ollut hieman alle 40. Lisätty tehohoitokapasiteetti on riittänyt näiden potilaiden hoitamiseen.

Muulla maassa potilasmäärät ovat olleet maltillisia, eikä tehohoitokapasiteetin riittävyyden suhteen ole ollut ongelmia. Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että epidemian leviämisen rajoittamiseksi tehdyt toimet ovat tehonneet, eikä pelättyä hyvin suurta tehohoidon tarvetta ole toistaiseksi ilmaantunut.

Epidemian etenemisen ennustamisesta

Epidemian kasvu on rajoitus- ja hygieniatoimien johdosta tasaantumassa koko maassa. Niin sanottu tartuttavuusluku (R0) on pienentynyt epidemian alkuvaiheen arvioista 2,4 tasolle 1,6 ja sittemmin alle yhden. Tartunnan leviäminen on siten väestötasolla hidasta, mutta paikallisten ryppäiden ja sitä kautta epidemian uudelleen leimahtamisen riski on kuitenkin edelleen ja juuri tästä syystä suuri.

Valtaosa väestöstä ei ole saanut virustartuntaa ja on edelleen alttiita taudille ja sen vakavillekin seurauksille. Tilanne on epidemian hallinnan ja sairaalahoidon kapasiteetin riittävyyden turvaamisen näkökulmista vielä hyvin riskialtis.

Alueellisia tartuntaketjuja tai laajempaa yhteisössä tapahtuvaa leviämistä on silti ilmaantunut eri puolilla Suomea. Näiden epidemiapesäkkeiden ilmaantumisia ei ole ollut mahdollista etukäteen ennustaa. Tautitapauksia voi jatkossakin tulla lyhyessä ajassa merkittävä määrä lisää missä tahansa Suomen kunnassa. Tällainen paikallinen epidemia voi olla laajuudeltaan kymmeniä tai satoja uusia tapauksia joidenkin päivien kuluessa. Esimerkiksi Lapissa oli 30.3.2020 yhteensä 6 tautitapausta, kun seuraavalla viikolla uusia tapauksia oli 36 ja sitä seuraavalla 55.

Epidemiaa hidastava vaikutus syntyy useiden eri toimenpiteiden yhteisvaikutuksena sekä niiden toisiaan tehostavana vaikutuksena. Epidemian kestoa ei voida tarkasti arvioida. Ennuste on erittäin riippuvainen taudin leviämiskyvyn parametrilla, vähäoireisten potilaiden osuudesta ja rajoitustoimien tehokkuudesta. On myös mahdollista, että rajoitustoimenpiteiden myötä epidemia jakautuu useiksi eri aalloiksi lähivuosien aikana.

Hyvin monessa maassa epidemia myös käynnistyi huomaamatta, koska suurimmalla osalla infektion saaneista oirekuva on niin lievä, ettei tapauksia voida erottaa tavallisesta nuhakuumeesta. Koska pandemia on globaali, epidemian uudelleen kiihtymisen uhka on todellinen. Rokotteen kehittäminen on erittäin aktiivisen tutkimustyön alla sekä kotimaassa että kansainvälisesti, mutta siinä onnistumisen aikataulu on vielä hyvin epävarma. Infektiotautien epidemiologisesta tutkimuksesta tiedetään, että tämän tyyppisten infektioiden aiheuttamien epidemioiden torjunta on hyvin vaikeaa, ellei tehokasta ja laajasti saatavissa olevaa rokotetta ole olemassa. Osoitus tästä on covid-19 -epidemian leviäminen koko maailmaan alle neljässä kuukaudessa.

Covid-19 -epidemian suhteen ei voida tarkkaan ennustaa, kuinka pandemia käyttäytyy kevään, kesän ja alkusyksyn aikana tai sitä seuraavan talvikautena ja tulevina vuosina. Jos epidemia noudattaa muiden koronavirusten tapaan kausivaihtelua, sen leviäminen voi vähentyä kesän ajaksi ja taas lisääntyä jossakin vaiheessa loppusyksyä tai alkutalvea.

Epidemian kulusta

Seuraavassa esitetään THL:n koronamallinnusryhmän laatimia skenaarioita epidemian kulun erilaisista vaihtoehdoista. Pääosa edellä esitetyistä skenaarioista on tehty mallilla, jonka sairastavuutta koskevat parametrit on arvioitu muiden kuin Suomen epidemiatietojen perusteella.

Mikäli kaikki rajoitteet purettaisiin toukokuun puolivälissä tai touko-kesäkuun vaihteessa, voimakas tartuntaepidemia-aalto alkaisi rajoitustoimien päättyä. Ennusteen mukaan tehohoitajaksoja tulisi 5100 ja tehohoidon maksimitarve (957 paikkaa) ylittäisi käytettävissä olevan raskaan tehohoidon kapasiteetin.

Toisaalta, jos nykyisiä rajoitustoimia vähitellen poistetaan sen verran, että tartuttavuusluku olisi hieman yli yhden ($R_0=1,2$), epidemia voisi laantua noin vuoden kuluessa. Tällöin kuitenkin oletetaan, että rajoituksia pidetään voimassa ainakin koko tämän ajan. Jos tartuttavuus nousee ko. tasosta, uusi voimakas tartunta-aalto on hyvin todennäköinen, sillä väestön vastustuskyky ei riitä sitä estämään.

Tuloksia tulkittaessa on huomattava, että yksittäisen rajoituksen vaikutusta tartuttavuusluvun muutokseen on vaikeaa määrittää ennalta. Rajoitteiden vähittäisen poistamisen odotettua suuremmat tartuntoja lisäävät vaikutukset tai suositeltujen suojaustoimien noudattamatta jättäminen voivat saada epidemian yllättäen kiihtymään huomattavasti ennakoitua voimakkaammin. Suhteellisen pienikin tartuttavuusluvun ero vaikuttaa merkittävästi epidemian huippujen korkeuteen ja siten palvelujärjestelmän kuormitukseen. Tämä korostaa valtioneuvoston 6.5.2020 päättämien rajoitteiden asteittaisen purkamisen, tartuntaketjujen katkaisun, hygieniatoimien, riskiryhmien suojaamisen ja epidemian hyvin tarkan seurannan suurta merkitystä, jotta palvelujärjestelmän kapasiteettia ei ylitettäisi. Kaikkein haavoittuvaisimpia väestöryhmiä kuten yli 70-vuotiaita on pyrittävä suojelemaan covid-19 infektiolta erityisen huolellisesti.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on poikkeusolojen jatkuessa säätää ravitsemistoiminnalle 1.6.2020 alkaen sellaisia rajoituksia, joilla toimintaa voidaan avata asiakkaille ja samanaikaisesti estää koronavirustaudin leviämistä.

Valtioneuvosto on edellä mainitussa periaatepäätöksessään todennut, että nykyisistä rajoituksista pyritään siirtymään tilanteeseen, jossa rajoitukset ja suojelutoimenpiteet kohdistuvat muun muassa suuriin yleisötilaisuuksiin ja riskitasoltaan korkeimmaksi arvioituun ravintolotoimintaan, erityisesti yökerhoihin sekä asiakaspaikoiltaan suurimpiin tai tiloiltaan tiiveimpiin ravintoloihin.

Periaatepäätöksen mukaan ravitsemisliikkeiden kiinnipitämisellä on suuria haitallisia taloudellisia vaikutuksia, jotka keskittyvät yhdelle elinkeinosektorille. Toistaiseksi rauhoittuneesta epidemiologisesta tilanteesta johtuen voidaan ravitsemisliikkeiden avaaminen asteittain aloittaa 1.6.2020 edellyttäen, että nyt tehtävien rajoitusten purkamisen vaikutukset ja myöhempi yleinen epidemiologinen tilannearvio sitä tukevat. Tämä edellyttää lainsäädännön muokkaamista siten, että toiminnalle voidaan asettaa esimerkiksi asiakasmääriä ja anniskeluaikoja koskevia rajoituksia.

Perustuslakivaliokunta on samoin painottanut, että rajoitustoimien yhteiskunnalle aiheuttamia kokonaishaittoja tulee arvioida jatkossa suhteessa niillä saavutettuun hyötyyn (PeVM 10/2020 vp). Rajoitustoimien jatkamisesta päätettäessä tulee siten huomioida muun muassa toimien epidemiologiset, sosiaaliset ja taloudelliset vaikutukset.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Uudessa tartuntatautilain 58 a §:ssä säädettäisiin tilapäisesti poikkeusolojen aikana tartuntataudin leviämisen estämiseksi välttämättömistä ravitsemisliikkeiden aukiolo- ja anniskeluaikaa sekä niiden sisä- ja ulkotilojen asiakaspaikkamäärää ja käyttöä koskevista rajoituksista. Lisäksi ravitsemisliikkeet velvoitettaisiin noudattamaan hygieniaan liittyviä erityisiä vaatimuksia ja huolehtimaan asiakkaiden välisen riittävän etäisyyden ylläpitämisestä. Ravitsemisliikkeiden tulisi myös laatia suunnitelma siitä, miten se toteuttaa säädetyt velvollisuudet ja rajoitukset.

Lain nojalla annettavalla määräaikaisella valtioneuvoston asetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset edellä mainituista rajoituksista ja velvollisuuksista, suunnitelman laatimisesta sekä siitä, millä alueilla rajoituksia sovelletaan. Laissa olisi rajoitettu valtioneuvoston asetuksenantovaltaa aukiolo- ja anniskeluaikaa sekä asiakaspaikkamäärää koskevien rajoitusten säätämiseen. Rajoitukset eivät koskisi henkilöstöravintolatoimintaa eivätkä ruuan ja juoman noutomyyntiä.

Aluehallintovirastot valvoisivat uuden 58 b §:n mukaan rajoitusten ja velvollisuuksien noudattamista. Aluehallintovirasto voisi määrätä valvonnassa havaitsemansa epäkohdat ja puutteet korjattaviksi ja määrätä veloitteita olennaisesti rikkoneen ravitsemisliikkeen ravitsemisliiketoiminnan välittömästi suljettavaksi asiakkailta enintään yhdeksi kuukaudeksi.

Valtioneuvoston tulisi 58 b §:n 2 momentin mukaan seurata rajoitusten laissa säädettyjen edellytysten voimassa oloa. Jos edellytykset eivät enää täyty, tilapäiset säännökset on kumottava.

Ravitsemisliikkeet suljettiin pääsääntöisesti asiakkailta osana niitä toimenpiteitä, joilla vähennettiin voimakkaasti ihmisten välisiä sosiaalisia kontakteja. Toimenpide on rajoittanut voimakkaasti perusoikeuksia ja sillä on ollut haitallisia taloudellisia vaikutuksia. Rajoitus on kuitenkin tässä tilanteessa välttämätön osa sitä kokonaisuutta, jolla hallitus on onnistunut hillitsemään erityisesti sosiaalisten kontaktien vähentämisen kautta koronavirusepidemian etenemistä. Epidemian tilannekuva mahdollistaa useiden rajoitustoimien asteittaisen purkamisen, vaikka poikkeusoloihin liittyviä toimia on jatkettu. Ehdotus on valmisteltu osaksi hallituksen hybridistrategian toteutusta.

Koronavirustauti leviää pisaratartuntojen avulla ja usein paikallisina ryvästyminä. Hallituksen voimassa olevien rajoitusten hallitun ja vaiheittaisenkin purkamisen yhteydessä tautitapauksia voi tulla hyvin lyhyessä ajassa merkittävä määrä lisää missä tahansa Suomen kunnassa. Näiden epidemiapesäkkeiden ilmaantumista ei ole mahdollista etukäteen ennustaa. Tauti voi tarttua ravitsemisliikkeessä asiakkaiden fyysisen läheisyyden johdosta ja myös tilojen pintojen ja ruokailuvälineiden välityksellä. Merkittävä osa ravitsemisliikkeissä tapahtuvista sosiaalisista kontakteista liittyy alkoholinkäyttöön. Suomalaisten alkoholinkäyttö on yöaikaan tyypillisesti humalajuomista sekä kodeissa että anniskelupaikoissa. Päihtymys vähentää estoja ja heikentää harkintakykyä, mikä voi johtaa varotoimien, kuten turvavälien ja käsihygienian, laiminlyöntiin.

Ravitsemistoimintaa koskevia laajoja rajoituksia ei siten voida poistaa kokonaan edes muiden epidemian kiihtymistä estävien keinojen tuella. Esityksessä tarkoitetut ravitsemisliikkeiden riskialteimpiin toimintoihin kohdennetut ja vähemmän elinkeinovapautta rajoittavat rajoitukset ovat tässä epidemiatilanteessa välttämättömiä. Vaiheittain ja hallitusti tapahtuvin kohdennettuina ja yleisin toimin estettäisiin epidemian yltyminen. Ehdotuksen keskeisenä tavoitteena on luoda ravitsemistoimintaan omaehtoisiin toimenpiteisiin ja suunnitelmiin perustuvia toimintamalleja,

joilla tartuntataudin leviäminen ravitsemisliikkeissä estettäisiin, vaikka rajoituksia asteittain puretaan.

Hallituksen Exit- ja jälleenrakennustyöryhmän raportissa on arvioitu tilanteita, joissa epidemia laantuu vasta noin vuoden kuluessa, ja mahdollisuutta, että myös uusi voimakas epidemia-aalto on hyvin todennäköinen. Raportin mukaan tämä korostaa rajoitteiden asteittaisen purkamisen, tartuntaketjujen katkaisun, hygieniatoimien, riskiryhmien suojaamisen ja epidemian hyvin tarkkan seurannan suurta merkitystä, kun valtakunnallisia rajoitteita puretaan. Hallitus arvioi, että nämä yleiset toimet yhdessä ravitsemisalan omien toimien kanssa mahdollistavat esityksen tavoitteiden toteuttamisen.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

Taloudelliset vaikutukset

Edellä on kuvattu koronakriisin ja majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetussa laissa säädettyjen rajoitusten vaikutuksia ravitsemisalaan. Hallituksen Exit- ja jälleenrakennustyöryhmän raportissa on kuvattu koronaviruskriisiin ja sen sulkutoimiin liittyviä taloudellisia vaikutuksia.

Nämä taloudelliset vaikutukset jatkuisivat ja osin jopa pahenisivat, jos yhteiskunnan laajamittaisia rajoituksia jatkettaisiin. Sama koskee ravitsemisliikkeitä koskevien voimakkaiden rajoitusten jatkamista.

Esityksen mukaan rajoitusten purkaminen aloitettaisiin asteittain. Esityksessä tarkoitettut esimerkiksi asiakaspaikkoihin sekä aukiolo- ja anniskeluaikaan liittyvät määräaikaiset rajoitukset rajoittaisivat huomattavasti ravitsemisliiketoiminnan harjoittamista, mutta verrattuna nykytilaan niiden vaikutukset olisivat huomattavan positiiviset. Tilanteen poikkeuksellisuutta kuvaa se, että ravitsemisalalla ollaan itsekin valmiita asiakkaiden turvallisuutta varmistaviin toimiin.

Ehdotus mahdollistaisi ravitsemisliikkeiden aukiolon, mutta asiakaspaikkoja sekä aukioloaikaa ja anniskeluaikaa koskevien rajoitusten vaikutukset riippuvat ravitsemisliikkeen toiminta-ajatuksista. Ehdotus vaikuttaa eri tavoin siitä riippuen, onko kyseessä ruokaravintola, kahvila, baari, yökerho tai pääasiassa take away -ruokaa tarjoava ruokakioski.

Kahviloille ehdotus mahdollistaisi käytännössä normaalin aukiolon, mutta suurin mahdollinen asiakasmäärä olisi rajoitettu. Ruokaravintoloille mahdollistettaisiin lounastoiminta ja normaali tarjoilu asiakkaille myös illan aikana. Suurimmat taloudelliset vaikutukset esityksellä olisi seurusteluravintoloiden, pubien, baarien ja yökerhojen toimintaan. Esitys käytännössä tarkoittaisi, että sellaisten ravitsemisliikkeiden, joiden liiketoiminta ajoittuu yksinomaan yöhön, toiminta olisi lähes kokonaan estetty.

Alennetun arvonlisäverokannan mukainen ruuan myynti kattaa verotietojen mukaan noin 73 prosenttia koko ravitsemisalan liikevaihdosta. Lopuista 27 prosentista suurin osa on alkoholin myyntiä. Tämä on tyypillisesti sellaista myyntiä, joka tapahtuu ilta-aikaan ja yöllä. On varmaa, ettei ravitsemisalan myynti asiakaspaikka- sekä aukioloaika- ja anniskeluaikarajoitusten johdosta yltäisi koronakriisiä edeltäneelle tasolle.

Ravintoloiden avaaminen asiakaspaikkoja, aukioloaikoja ja anniskeluaikoja sääntelemällä mahdollistaisi kuitenkin suurimmalle osalle ravintoloista liiketoiminnan uudelleenkäynnistämisen vallitsevien rajoitusten puitteissa. Jos rajoitukset ovat pitkään voimassa, suuri osa ravintolayrityksistä ei kykene voitolliseen liiketoimintaan, vaan joutuu lopettamaan toimintansa.

Sekä lakisääteisten rajoitusten että niiden purkamisen aiheuttamien taloudellisten vaikutusten arviointia vaikeuttaa se, että monet muut säännös- ja suosituserusteiset rajoitukset ja niiden muutokset vaikuttavat myös ravitsemisalalan toimintaedellytyksiin. Tämän lisäksi ratkaisevaa on kuluttajien käyttäytyminen. Ravitsemisliikkeiden toiminnan asteittainenkin vapauttaminen voi heti johtaa ainakin paikoitellen asiakasryntäykseen, ja toisaalta on mahdollista, että kuluttajat pelkäävät tartuntoja eivätkä ainakaan joukoittain heti muuta kahden kuukauden aikana vakiintuneita vapaa-ajanviettopaikojaan.

Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry on arvioinut toimialan liikevaihdon laskua eri vaihtoehtoisissa. Nopean toipumisen vaihtoehto lähtee siitä, että ravintolat avattaisiin kesäkuussa ja liiketoiminta käynnistyy hyvin sen jälkeen. Kun vielä kesäkuun 2020 liikevaihdon oletettiin olevan maaliskuun 2020 hyvin alhaisella tasolla ja liikevaihdon nousun oletettiin kesäkuusta lähtien lisääntyvän vähitellen, ravintoloiden liikevaihto vähenisi silti edelliseen vuoteen verrattuna 31 % (noin 1,8 miljardia euroa). Marraskuusta 2020 eteenpäin liikevaihto palautuisi skenaariossa normaaliksi.

Ravitsemisalalla oli huhti-toukokuun vaihteessa lomautettuna tai työttömänä lähes 40 000 palkansaajaa, mikä on selvästi yli puolet alan palkansaajista. Ravintoloiden avaaminen rajoitetuilla aukioloajoilla mahdollistaisi näistä osan uudelleentyöllistymisen, mutta osa jäisi todennäköisesti edelleen työttömäksi. Rajoitukset voivat merkitä sitä, että ravitsemisliikkeen ei ole heti liiketaloudellisesti kannattavaa avata toimintojaan, jos sen normaalimyynnistä olennainen osa ajoittuisi sallitun aukioloajan tai anniskeluajan ulkopuolelle. Edellä mainitun MaRa ry:n arvioinnin mukaan on kuitenkin realistista olettaa, että rajoitusten purkamisen jälkeen ravitsemisalalla työllisyystilanteen paraneminen kohti normaalia olisi mahdollista.

Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Ehdotettujen rajoitusten ja velvollisuuksien valvonta säädettäisiin aluehallintoviranomaisten tehtäväksi. Aluehallintovirastot hoitavat lukuisia valtion aluehallinnon tehtäviä. Tartuntatautilain 12 §:n 1 momentin mukaan tartuntatautiin torjuntatyön lainmukaisuuden valvonta ja siihen liittyvä ohjaus kuuluu aluehallintovirastolle toimialueellaan. Aluehallintoviraston tehtäviin kuuluu myös lain 58 §:ssä tarkoitettujen rajoituspäätösten tekeminen silloin, kun ne ovat tarpeen usean kunnan alueella. Aluehallintovirastot valvovat lisäksi alkoholilain 60 §:n 1 momentin mukaan alkoholijuomien vähittäismyyntiä ja anniskelua sekä markkinointia alueellaan.

Aluehallintovirastoilla on siten hyvät edellytykset valvonnan toteuttamiseen. Käytettävissä olevassa aikataulussa virastoille ei kuitenkaan ole voitu osoittaa lisäresursseja. Varsinaisen valvonnan tarve riippuu ratkaisevasti siitä, miten ravitsemisliikkeet suhtautuvat rajoitusten noudattamiseen ja velvollisuuksien täyttämiseen. On erittäin todennäköistä, että suurin osa ravitsemisliikkeistä ryhtyy vaikuttaviin toimenpiteisiin tartuntataudin leviämisen estämiseksi senkin vuoksi, että asiakkaat edellyttävät oman turvallisuutensa varmistamista. Vaiheittain toteutettava rajoitusten purkaminen riippuu lisäksi siitä, miten hyvin voimassa olevia säännöksiä noudatetaan. Viranomaisvalvonnan tarve voi olla kohtuullinen, jos ravitsemisliikkeet ja asiakkaat huolehtivat sosiaalisen kontrollin keinoin omalta osaltaan säännösten noudattamisesta.

Vaikutukset kansalaisiin

Edellä on todettu, että epidemian etenemisen ennustaminen on hyvin haastavaa. On kiistatonta, että laajoilla rajoituksilla voidaan tehokkaasti estää koronavirusepidemian etenemistä. Koska laajamittaiset rajoitustoimet aiheuttavat myös merkittäviä haittoja, hallitus on linjannut, että niistä siirrytään hallitusti aiempaa kohdennetumpiin toimenpiteisiin ja tartuntatautilain, valmiuslain ja mahdollisten muiden säädösten mukaiseen tehostettuun epidemian hallintaan. Touko- ja kesäkuun aikana puretaan ja lievennetään useita rajoituksia ja samanaikaisesti lisäämään muiden toimien vaikuttavuutta. Hyvin ratkaisevaa on, noudatetaanko jatkossakin suositeltuja torjuntatoimia.

Viruksen leviämistavan huomioon ottaen keskeistä on edelleen vähentää ihmisten fyysistä läheisyyttä toisiinsa. Vaikka yksittäisen rajoituksen poistamisen, muuttamisen tai käyttöön ottamisen vaikutusta epidemian kulkuun ja tartuttavuusluvun muutokseen on erittäin vaikeaa määrittää ennalta, on syytä varautua siihen, että ravitsemisliikkeiden vaiheittainkin avaaminen voi omalta osaltaan lisätä tartuntatautiriskiä.

Tämän vuoksi esitys perustuu hybridistrategian mukaisesti epidemian jatkuvaan seurantaan ja kertyvän tutkimustiedon hyödyntämiseen.

Alkoholijuomien anniskelu ja matkustajatuonti tulevat näillä näkymin vaiheittain mahdollisiksi kesän aikana. Alkoholien kulutuksen ja haittojen voidaan ennustaa palaavan entisen kaltaisiksi. Ravintoloiden vaiheittainen avaaminen lisäänee esimerkiksi ravintoloissa ja julkisilla paikoilla tapahtuvia pahoinpitelyitä ja järjestyshäiriöitä.

Optimistisesti voidaan ennakoida, että koronaviruksen leviämisen estämiseen liittyvän omavalvonnan ja toimintatapojen kehittäminen johtaisi myös anniskelun valvonnan paranemiseen ja sitä kautta alkoholijuomien anniskeluun liittyvien haittojen vähenemiseen.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Ei-säädösperusteiset suositukset ja itsesääntely

Hallitus on koronavirusepidemian aikana antanut lukuisia suositusluonteisia rajoituksia, joita noudatetaan kattavasti: yli 70-vuotiaiden karanteenia vastaavat olosuhteet, ihmisten välisten etäisyyksien ylläpitäminen, uudet käsihygieniakäytännöt, valtion ja kuntien museoiden ja teatterien jne. sulkeminen ja suositus yksityisten toimijoiden vastaavien tilojen sulkemiseen.

Suosituksilla ei kuitenkaan ole oikeudellista velvoittavuutta eli niiden noudattaminen perustuu ihmisten ja eri toimijoiden pyrkimykseen ehkäistä epidemian leviämistä omilla toimillaan.

Suosituksien ravintola-alan toimijoille esimerkiksi asiakasmäärien rajoittamisesta sisä- ja ulkotiloissa tai turvavälien vaatimusten ylläpitämisestä voisivat tosiasiallisesti toimia erityisesti siksi, että on alan omien etujen mukaista saada asiakkaat tuntemaan olonsa turvalliseksi.

Lakisääteisten rajoitusten vaihtoehtona voitaisiin myös harkita alan itsesääntelyä ja sen yhdistämistä suositusten noudattamiseen. Esityksen valmistelussa on arvioitu, että tartuntataudin ra-

joitustoimet ovat tehokkaimpia silloin, kun ne perustuvat elinkeinonharjoittajien ja niiden asiakkaiden yhteisiin etuihin. Tämän vuoksi esityksen tarkoituksena on, että ravitsemisliikkeet suunnittelevat omat toimensa tartuntataudin leviämisen estämiseksi lain tullessa voimaan. Tavoitteena on, että asetuksessa säädettyjä rajoituksia voitaisiin tautitilanteen ja oman suunnittelun toimivuuden seurannan perusteella nopeastikin poistaa.

Toisaalta luopuminen ravitsemisliikkeiden toiminnan kaikista lakisäateisistä rajoituksista heti 1.6.2020 lukien olisi koronavirustaudin leviämisen kannalta liian suuri riski. Myös kansainvälisen kokemuksen perusteella voidaan sanoa, että sosiaalisen etäisyyden ylläpitäminen on haastavinta yksinomaan tai pääosin alkoholin myymiseen keskittyvissä anniskelupaikoissa. On myös vaikea nähdä, että kaikki Suomen tai tietyn alueen anniskeluluvan haltijat esimerkiksi sulkisivat vapaaehtoisesti anniskelupaikkansa samaan aikaan hallituksen tai terveysviranomaisten suositusten perusteella.

Majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annettu laki

Voimassa olevan majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain 3 a §:n ja sen nojalla annetun asetuksen mukaan ravitsemisliikkeet ovat pääsääntöisesti suljettuina asiakkailta. Ravitsemisliikkeiden aukiolon väliaikaisesta rajoittamisesta tartuntataudin leviämisen ehkäisemiseksi annetun valtioneuvoston asetuksen 2 §:n mukaan työ- ja elinkeinoministeriö seuraa yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa säännöllisesti sitä, onko ravitsemisliikkeet pidettävä kussakin maakunnassa edelleen suljettuina asiakkailta.

Majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetussa laissa säädetään kyseessä olevan elinkeinotoiminnan yleisistä edellytyksistä ja toiminnalle asetettavista vaatimuksista. Lain määräaikaisella muutoksella panttiin kiireellisesti toimeen rajoitukset, joilla käytännössä kiellettiin elinkeinotoiminnan harjoittaminen.

Esityksen valmistelussa on pidetty tarkoituksenmukaisena, että ravitsemisliiketoiminnan rajoitukset koronavirusepidemian aikana koottaisiin tartuntatautilakiin säädettävään määräaikaiseen muutokseen.

Tartuntatautilaki

Tartuntatautilain 58 §:n (Laajaan tartunnanvaaraan liittyvät toimenpiteet) mukaan, kun laajaa tartunnan vaaraa aiheuttava yleisvaarallinen tai yleisvaaralliseksi perustellusti epäilty tartuntatauti on todettu tai sen esiintyminen on perustellusti odotettavissa, kunnan tartuntatautien torjunnasta vastaava toimielin voi päättää toimialueellaan sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköiden, oppilaitosten, päiväkotien, asuntojen ja vastaavien tilojen sulkemisesta sekä yleisten kokousten tai yleisötilaisuuksien kieltämisestä. Edellytyksenä on lisäksi, että toimenpide on välttämätön yleisvaarallisen tai yleisvaaralliseksi perustellusti epäillyn tartuntataudin leviämisen estämiseksi. Aluehallintovirasto voi tehdä alueellaan vastaavat päätökset silloin, kun ne ovat tarpeen usean kunnan alueella.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettut päätökset tehdään enintään yhden kuukauden ajaksi. Toimenpiteet on heti lopetettava, kun tartunnan vaaraa ei enää ole.

Eduskunnan perustuslakivaliokunnan (PeVL 7/2020 vp) ja talousvaliokunnan käsittelyssä (TaVM 5/2020 vp) nousi esiin kysymys siitä, olisivatko majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain muutoksen tavoitteet paremmin saavutettavissa esimerkiksi tartuntatautilakia muuttamalla. Kuntien ja aluehallintoviranomaisten päätöksiin perustuvan järjestelmän muuttaminen

ei kuitenkaan käsillä olevissa poikkeusoloissa ja vallitsevan tilannekuvan olosuhteissa ollut mahdollista. Tartuntatautilain muutostarpeet oli valiokunnan mukaan perusteltua arvioida niiden periaatteellisemman luonteen vuoksi normaalioloissa ja niiden luonteen edellyttämässä laajuudessa. Alueelliset tai alueellisten viranomaisten harkintavaltaan jäävät kiellot eivät välttämättä mahdollista väestön terveyden ja terveydenhuoltojärjestelmän kestävyys turvaamista tavalla, joka täyttäisi julkiseen valtaan perustuslaista ja ihmisoikeussopimuksista johtuvat velvoitteet.

Voimassa olevan tartuntatautilain 58 §:n nojalla ei voida tässä tartuntatautilanteessa tehdä ravitsemisliiketoimintaan liittyviä kiello- tai rajoituspäätöksiä. Esityksessä ei myöskään eduskunnan talousvaliokunnan esittämien perusteiden johdosta ehdoteta muutoksia kyseiseen viranomaisten harkintavaltaan perustuvaan säännökseen. Esityksessä on näin ollen päädytty malliin, jossa tartuntatautilakiin lisättäisiin erityissäännös ravitsemisliiketoiminnan tilapäisestä rajoittamisesta poikkeusoloissa.

Alkoholilaki

Alkoholilain tarkoituksena on ehkäistä alkoholipitoisten aineiden aiheuttamia haittoja käyttäjilleen, muille ihmisille ja koko yhteiskunnalle. Alkoholilain 18 §:n mukaan alkoholijuomien anniskelulupa myönnetään laissa säädetyn edellytyksin majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annettussa laissa tarkoitettua ravitsemistoimintaa harjoittavalle hakijalle. Alkoholijuoman anniskelulla tarkoitetaan lain 3 §:n mukaan alkoholijuoman myyntiä nautittavaksi myyjän hallitsemissa tiloissa tai myyjän järjestämässä valvonnassa.

Alkoholijuomien anniskelupaikkaa ja anniskelun valvontaa koskevista vaatimuksista ja velvoitteista säädetään lain 35 –39 §:ssä. Aluehallintovirastot valvovat lain 60 §:n 1 momentin mukaan alkoholijuomien anniskelua alueillaan ja luvanhaltijoilla on 56 §:n mukaan velvollisuus oma-valvontaan ja omavalvontasuunnitelman laatimiseen.

Aluehallintovirasto voi alkoholilain 22 §:n mukaan määrätä anniskelulupaan muun muassa anniskelualueeseen ja anniskelu-aikaan liittyviä ehtoja ja rajoituksia. Ehtojen ja rajoitusten määräämisen edellytykset liittyvät ennen kaikkea alkoholilain valvonnan sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden turvaamiseen ja myös esimerkiksi alaikäisten suojeluun ja meluhaittojen ehkäisyyn.

Alkoholilain nojalla ei näin ollen voida tässä tartuntatautilanteessa tehdä anniskelupaikkaa ja sen toimintaa koskevia kiello- tai rajoituspäätöksiä. Koska tartuntatautilakiin ehdotetaan soveltamisalaltaan yleisiä ja yhdenvertaisia säännöksiä tartuntataudin leviämisen ehkäisemiseksi kaikissa ravitsemisliikkeissä, esityksessä ei ehdoteta muutoksia alkoholilain säännöksiin.

Terveydensuojelulaki

Kunnan terveydensuojeluviranomaisella on terveydensuojelulain 51 §:n mukaan oikeus antaa yksittäisiä kielloja ja määräyksiä, jotka ovat välttämättömiä terveyshaitan poistamiseksi tai sen ehkäisemiseksi. Jos terveyshaitta ulottuu laajalle alueelle tai muutoin on erityisen merkityksellinen, Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto tai aluehallintovirasto toimialueellaan voi antaa määräyksiä, jotka ovat välttämättömiä terveydellisen haitan poistamiseksi tai sen syntymisen ehkäisemiseksi. Terveyshaitalla tarkoitetaan muun muassa ihmisessä todettavaa sairautta ja muuta terveydenhäiriötä.

Terveysturvallisuudella voitaisiin periaatteessa tehdä jopa valtakunnallisia ravitsemisliiketoimintaan liittyviä kielto- tai rajoituspäätöksiä. Lakia ei kuitenkaan ole tarkoitettu esimerkiksi esityksen tavoitteen mukaiseen tilanteeseen, jossa voimassa olevia valtakunnallisia rajoituksia pyritään lieventämään sekä punnitsemaan suhteessa niistä syntyviin haittoihin.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

Koronavirusepidemian leviytystä maaliskuussa lähes kaikkiin maailman maihin ravitsemisliiketoiminta on näissä maissa pääsääntöisesti lakannut. Useissa Euroopan maissa koko yhteiskunta suljettiin siten, ettei edes väestön liikkumista ulkona ole sallittu. Monissa maissa kaikki tai useimmat asiakkaita palvelevat liikeyritykset suljettiin. Monia rajoituksia on huhtikuun loppupuolelta lähtien kaikissa Euroopan maissa purettu, mutta ravitsemisliikkeiden toimintaa koskevia rajoituksia avataan selvästi viimeisten joukossa. Ravitsemistoiminta nähdään yleisesti taruntojen leviämisen kannalta kaikkein riskialttiimpana elinkeinotoimintana.

Ruotsissa Kansanterveysviranomaisen on 31.3.2020 tartuntatautiasetuksen (2004:55) nojalla antanut päätöksen (HSLF-FS 2020:9), jossa määrätään ravitsemistoiminnan rajoituksista. Ravitsemisliikkeet saavat olla auki, mutta niiden tulee estää koronavirustartuntoja viranomaisten ohjeistuksia seuraamalla ja omavalvonnan ja riskienhallinnan keinoin. Päätöksen 4 §:n mukaan ravitsemisliikkeiden tulee varmistaa, ettei toiminnassa synny tungosta ja jonoja. Asiakkaiden tulee voida säilyttää riittävä etäisyys toisiinsa.

Päätöksessä on määrätty, että asiakkaat saavat syödä ja juoda ainoastaan istuen, ja että seisoville asiakkaille tarjoilu baareissa on kielletty. Noutomyynti asiakkaille on sallittu. Jos koronavirustaudin tartuntariskejä esiintyy, saa tartuntatautilääkäri kuntaa kuultuaan kieltää ravitsemistoiminnan päätöstä rikkoneilta liikkeiltä. Päätös on tullut voimaan 25.3.2020 ja se on voimassa 31.12.2020 saakka.

Myös Norjassa ruokaravintolat ovat saaneet olla auki, kunhan pöytien välissä on vähintään kaksi metriä. Oslon metropolialueella ei ole saanut tarjoilla alkoholia.

Saksassa ravintoloita avataan osavaltiokohtaisesti ruokailijoille toukokuun aikana. Ruokailua koskevat tarkkaan määrättyt säännöt: pöytien tulee olla vähintään 1,5 metrin etäisyydellä toisistaan, jokaista asiakasta varten tulee varata vähintään kymmenen neliömetrin pinta-ala, asiakkaat saavat oleskella ravintolassa enintään kaksi tuntia ja pöydät desinfioidaan aina asiakkaiden vaihtuessa.

Sveitsin hallitus sulki ravintolat 8.6.2020 saakka, mutta ilmoitti 29.4.2020, että ne avataankin jo 11.5.2020 tiukoilla rajoituksilla. Ravintoloiden tulee varmistaa sosiaalisen etäisyyden ylläpitäminen ja tarjoilu sallitaan vain istuville asiakkaille ja enintään neljän hengen pöytiin. Pöytäkunnat tulee eristää joko sermein tai vähintään kahden metrin päähän toisistaan. Pöytäkunnissa olevat ryhmät eivät saa sekoittua. Asiakkaiden henkilötiedot kerätään ja säilytetään ravintolassa 14 vuorokauden ajan mahdollisten altistumisten jäljittämiseksi. Ravintolat ja kahvilat tulee sulkea kello 22. Baarit, pubit ja yökerhot pysyvät kokonaan suljettuina.

Itävallassa ravintolat saivat 15.5.2020 lukien tarjoilla ainoastaan enintään neljän hengen pöytiin ja vain ennakkovarauksella. Unkarissa ravintoloita avataan toukokuun aikana siten, että asiakkaiden tulee käyttää hengityssuojaimia. Liettuassa ulkoilmaravintolat saatiin avata jo huhtikuussa. Espanjassa neliportainen yhteiskunnan avaamissuunnitelma aloitettiin huhtikuun lo-

pussa siten, että alle 14-vuotiaiden lasten sallittiin ulkoilla enintään yhden tunnin päivässä. Toisessa vaiheessa esimerkiksi ravintolat ja museot voivat avautua, mutta vain kolmasosalle normaalista asiakasmäärästä.

6 Kuulemisen palaute

Matkailu- ja ravintolapalvelut MaRa ry on painottanut tarvetta avata ravitsemisliiketoimintaa mahdollisimman nopeasti. Liitto on jo käynnistänyt hankkeita, joilla pyritään ohjaamaan alan liikkeitä tartuntataudin leviämisen ehkäisemisen parhaisiin käytäntöihin.

7 Säännöskohtaiset perustelut

Tartuntatautilaki

58 a §. *Ravitsemisliikkeiden toiminnan väliaikainen rajoittaminen tartuntataudin leviämisen estämiseksi.* Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain (308/2006) 1 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettussa ravitsemisliikkeessä on noudatettava ravitsemisliikkeen aukioloa, alkoholilaisissa (1102/2017) tarkoitettua alkoholijuomien anniskelu-aikaa sekä liikkeeseen kuuluvien sisä- ja ulkotilojen asiakaspaikkamäärää ja käyttöä elinkeinotoimintaan koskevia rajoituksia niillä alueilla ja siinä laajuudessa, kuin se on välttämätöntä tartuntataudin leviämisen estämiseksi vaikutuksiltaan erityisen vakavaa suuronnettomuutta vastaavan hyvin laajalle levinneen vaarallisen tartuntataudin aikana. Asiakaspaikkamäärää ei kuitenkaan saa rajoittaa enempää kuin puolet suurimmasta sallitusta asiakaspaikkamäärästä eikä aukioloaikaa saa rajoittaa kello 6–22 välisenä aikana eikä anniskelu-aikaa kello 9–21 välisenä aikana.

Poikkeusolojen määritelmän osalta ehdotus vastaa rakenteeltaan eduskuntakäsittelyssä hyväksyttyä majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain 3 a §:ää, jonka nojalla ravitsemisliikkeet ovat olleet suljettuina asiakkailta 4.4.2020 lähtien. Vastaavasti myös ehdotettua säännöstä on tarkoitus soveltaa perustuslain 23 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa. Rajoitusten tulee samoin edelleen olla välttämättömiä. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin valtioneuvoston asetuksenantovaltuuden rajoittamisesta siten, ettei asiakaspaikkamäärää saisi rajoittaa enempää kuin puolet suurimmasta sallitusta asiakaspaikkamäärästä ja ettei aukioloaikaa saisi rajoittaa kello 6–22 välisenä aikana eikä anniskelu-aikaa kello 9–21 välisenä aikana.

Liikkeen aukioloa ja tilojen käyttöä koskevien rajoitusten lisäksi ravitsemisliikkeen olisi - sen lisäksi, mitä elintarvikelaissa säädetään elintarvikehuoneistoa koskevista vaatimuksista - noudatettava käytössään olevien tilojen hygieniata koskevia tarpeellisia lisävaatimuksia ja huolehdittava asiakkaiden välisen riittävän etäisyyden ylläpitämisestä. Ravitsemisliikkeen olisi myös laadittava kirjallinen suunnitelma siitä, miten se toteuttaa sen toimintaan ja sisä- ja ulkotilojen käyttöön säädetyt velvollisuudet ja rajoitukset.

Säännöksessä tarkoitetuista velvollisuuksista ja rajoituksista keskeinen on 2 momentissa säädetty ravitsemisliikkeen velvollisuus huolehtia asiakkaiden välisen riittävän etäisyyden ylläpitämisestä.

Koska perustuslain 23 §:n mukaan asetuksenantovaltuuden tulee olla soveltamisalaltaan täsmällisesti rajattu ja lailla on säädettävä tilapäisten poikkeusten perusteet, nämä perusteet säädettäisiin täsmällisesti rajattuna ehdotetun pykälän 3 momentissa.

Pykälän 3 momentin 1 kohdan mukaan asetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset ravitsemisliikkeen käytössä olevien tilojen ja pintojen puhdistamisesta sekä asiakkaille annettavista toimintaohjeista, kuten riittävän etäisyyden ylläpitämisestä ja käsien puhdistusmahdollisuuksista. Koronavirus tarttuu ensisijaisesti pisaratartuntana ihmisestä ihmiseen esimerkiksi käsien välityksellä ja se voi tarttua myös kosketuksen kautta pinnoilta, joille on päätynyt sairastuneen hengitystie-eritteitä. Ravitsemisliikkeille voitaisiin säätää asetuksella tarkempia velvollisuuksia, joiden mukaan asiakkaille tulisi antaa tartuntojen estämiseksi toimintaohjeita ja asiakkaiden koskemattomat pinnat tulisi puhdistaa huolellisesti ja mahdollisimman usein. Koronavirustartuntojen leviämistä koskeva keskeinen toimintaohje on, ettei sairaana tule saapua ravitsemisliikkeeseen. Asiakkaille olisi myös varattava mahdollisuus huolehtia käsihygieniastaan. Ravintola-alan oman edun mukaista on valmistella ja ottaa käyttöön Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen, Työterveyslaitoksen ja elintarvikevalvonnan ohjeistuksen mukaisia toimintamalleja, jotka vastaavat myös asiakkaiden omiin tartuntojen ehkäisytarpeisiin.

Pykälän 3 momentin 2 kohdan mukaan asetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset asiakkaiden oleskeluun ja asiakaspaikkojen sijoittamiseen liittyvistä välttämättömistä velvoitteista. Sosiaalisen etäisyyden ylläpitäminen ja lähikontaktien minimointi toisiin ihmisiin kuuluvat koronavirustartuntojen ehkäisyn tärkeimpiin keinoihin. Ravitsemisliikkeissä kysymys on tartuntojen yleisen ehkäisemisen lisäksi siitä, että asiakkailta on oikeus edellyttää toisten asiakkaiden välttävän lähikontakteja ja ravitsemisliikkeen valvovan sitä. Jos se on välttämätöntä, asetuksella voitaisiin säätää esimerkiksi siitä, että tarjoilu tapahtuu vain pöydissään istumapaikoillaan oleville asiakkaille. Ravitsemisliikkeille voitaisiin myös säätää asiakaspalveluun liittyviä velvoitteita, joiden tarkoituksena on estää jonojen ja tungoksen syntyminen. Tarkoitus ei ole, että ravitsemisliikkeiden asiakkailta edellytettäisiin esimerkiksi enintään kahden metrin etäisyyden pitämistä toisiin asiakkaisiin, mutta asiakkaiden pöytien etäisyydestä toisiin pöytiin voitaisiin säätää asetuksella.

Ravitsemisliikkeet voivat edellyttää asiakkailta määrättyjen toimintaohjeiden noudattamista. Majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain 5 §:n mukaan toiminnanharjoittajalla ja liikkeen henkilökunnalla on oikeus kieltäytyä tarjoilemasta asiakkaalle ruokaa tai juomaa ja tarvittaessa poistaa asiakas liikkeestä, jos hän häiritsee muita asiakkaita tai muutoin aiheuttaa häiriötä liikkeessä tai ei täytä liikkeeseen asetettuja asiakkaaksi pääsyn edellytyksiä. Säännöksessä viitataan lopuksi siihen, että syrjinnän kiellosta säädetään yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 8 §:ssä.

Pykälän 3 momentin 3 kohdan mukaan asetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset ravitsemisliikkeen sisä- ja ulkotilojen asiakaspaikkamäärän rajoittamisesta. Lailla olisi säädetty, ettei asiakaspaikkamäärää saisi rajoittaa enempää kuin puoleen normaalioloissa sallitusta. Tämän suurin rajoitus, jota myös kansainvälisesti on käytetty, varmistaa tartuntariskin kannalta riittävän väljyyden ja samalla mahdollistaa elinkeinotoiminnan aloittamisen. Sosiaalisten kontaktien minimoinnin kannalta on välttämätöntä, että ravitsemisliikkeissä samanaikaisesti olevien asiakkaiden määrää rajoitetaan siitä määrästä, joka on normaalioloissa sallittu. Anniskeluravintoloiden suurin sallittu asiakasmäärä on merkitty anniskelulupaan ja kaikkien ravintoloiden suurin sallittu asiakasmäärä on yleensä mainittu rakennussuunnitelmissa. Asetuksessa voitaisiin ottaa huomioon erilaiset ravintolatilat siten, että esimerkiksi ulkotiloissa rajoitus olisi pienemmän tartuntavaaran vuoksi lievempi. Sosiaalisten kontaktien rajoittamisen suhteen momentin 2 ja 3 kohtaa sovellettaisiin rinnakkain eli vaikka esimerkiksi konferenssitiloissa suurin sallittu asiakasmäärä olisi 1200, tiloihin saisi käytännössä ottaa asiakkaita vain 2 kohdassa tarkoitettujen rajoitusten sallima määrä. Kaikissa tilanteissa olisi voimassa yleinen velvollisuus huolehtia asiakkaiden riittävän etäisyyden ylläpitämisestä.

Pykälän 3 momentin 4 kohdan mukaan asetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset ravitsemisliikkeen aukioloajan ja alkoholilaissa (1102/2017) tarkoitetun alkoholijuomien anniskeluajan rajoittamisesta. Pykälän 1 momentin mukaan aukioloaikaa ei saisi rajoittaa kello 6 – 22 välisenä aikana eikä anniskeluaikaa kello 9 – 21 välisenä aikana. Ravitsemisliikkeen aukioloaikoja ei vuodesta 2018 alkaen ole rajoitettu, mutta alkoholijuomien anniskeluaikaa koskevat säännökset sisältyvät alkoholilain 42 §:ään. Alkoholijuomien anniskelu on pääsäännön mukaan sallittu kello 9:stä kello 1.30:een. Anniskelu voidaan aloittaa lupaviranomaisen luvalla aikaisintaan kello 7 ja sitä voidaan jatkaa lupaviranomaiselle tehtävällä ilmoituksella enintään kello 4:ään. Näistä säännöksistä poiketen anniskeluajoista säädettäisiin tilapäisesti tartuntatautilain 58 a §:n nojalla.

Sekä aukioloaikaa että anniskeluaikaa koskevat rajoitukset ovat välttämättömiä ravitsemisliiketoiminnan avautumisen yhteydessä. Epidemiatilanteen ja saatujen kokemusten perusteella molempia, mutta ensisijaisesti liikkeiden aukioloaikaa koskevia rajoituksia voidaan vaihteittain alkaa lieventää. Alkoholijuomien anniskeluaikaa koskevan rajoituksen lieventäminen riippuu ennen kaikkea siitä, miten anniskelupaikat kykenevät valvomaan anniskelua ja pitämään yllä järjestystä poikkeusoloissa.

Pykälän 3 momentin 5 kohdan mukaan asetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset suunnitelmasta, jolla ravitsemisliike varmistaa velvoitteiden ja rajoitusten noudattamisen, ja sen nähtävänä pitämistä. Asetuksella säädettäisiin, miten ravitsemisliikkeiden tulee kirjata suunnitelmaan omat toimintatapansa esimerkiksi hygieniavaatimusten toteuttamisesta ja asiakkaiden välisen riittävän etäisyyden ylläpitämisestä. Jokaisen ravitsemisliikkeen tulisi varmistaa, mitä pääasiallisia toimia velvoitteet ja rajoitukset juuri kyseisen liikkeen toiminnassa tarkoittaisivat. Suunnitelmaan tulisi esimerkiksi kirjata, miten elinkeinonharjoittaja on päättänyt toteuttaa momentin 2 kohdassa tarkoitetut istumapaikat ja mikä on 3 kohdassa tarkoitetun rajoituksen mukainen suurin sallittu asiakaspaikkamäärä. Näiden tietojen nähtävänä pitämisestä esimerkiksi asiakkaille säädettäisiin samoin tarkemmin asetuksella.

Pykälän 3 momentin 6 kohdan mukaan asetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset alueista, joilla velvoitteita ja rajoituksia sovelletaan. Säännös liittyy valtioneuvostolle ehdotetussa 58 b §:ssä säädettävään velvollisuuteen varmistaa rajoitustoimien soveltamisen edellytysten voimaosaolo.

Pykälän 4 momentin mukaan 3 momentin 2–4 kohdassa tarkoitetut velvollisuudet ja rajoitukset eivät koskisi majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain 1 §:n 3 momentissa tarkoitettua henkilöstöravintolatoimintaa eivätkä ruoan tai juoman myymistä ravitsemisliikkeestä muualla nautittavaksi. Ehdotuksen mukaan myös henkilöstöravintolatoiminnassa ja ravitsemisliikkeiden noutomyynissä olisi välttämätöntä noudattaa kyseisen momentin 1 ja 5 kohdassa tarkoitettuja tilojen puhdistamiseen, asiakkaiden ohjeistukseen ja suunnitelmaan liittyviä velvollisuuksia.

Samanlaisesta henkilöstöravintoloita koskevasta rajauksesta on säädetty voimassa olevassa majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain 3 a §:n 3 momentissa. Viitattu säännös kattaa yhteisön, säätiön tai laitoksen omalle henkilökunnalle tai muuten rajoitetulle henkilöpiirille tarkoitetun ruoan tai juoman tarjoamisen. Momentissa tarkoitetut yhteisöt ja säätiöt voivat olla yksityisoikeudellisia tai julkisoikeudellisia. Käytännössä säännös tarkoittaisi, että esimerkiksi vanhainkotien, sairaaloiden, varuskuntien, vankiloiden, päiväkotien, koulujen sekä teollisuuslaitosten henkilöstöravintolat voisivat jatkaa toimintaansa nykyiseen tapaan. Niiden tulisi kuitenkin noudattaa ravitsemisliikkeen käytössä olevien tilojen ja pintojen puhdistamisesta sekä asiakkaille annettavista toimintaohjeista, kuten käsien puhdistusmahdollisuuksista, sekä suunnitelmasta annettuja säännöksiä. Myös ruoan ja juoman noutomyynti on rajattu saman säännöksen rajoitusten ulkopuolelle.

58 b §. *Ravitsemisliikkeiden valvonta ja rajoitusten edellytysten seuranta.* Ehdotetun pykälän 1 momentissa säädettäisiin valvonnasta. Aluehallintoviraston tehtävänä olisi valvoa 58 a §:n ja sen nojalla säädettyjen velvollisuuksien ja rajoitusten noudattamista. Valtion aluehallinnon tehtäviä hoitavilla aluehallintovirastoilla voi aluehallintovirastoista annetun lain (896/2009) 4 §:n 3 momentin mukaan olla erikseen säädettyjä tehtäviä. Kyseisessä laissa säädetään muun muassa asioiden ratkaisuvallasta, virka-avusta ja pakkokeinoista.

Jos velvoitteiden tai rajoitusten noudattamisessa havaittaisiin puutteita tai epäkohtia, aluehallintovirasto voisi 1 momentin mukaan antaa ravitsemisliikkeelle määräyksen niiden korjaamisesta. Määräystä annettaessa olisi asetettava määräaika, jonka kuluessa tarpeelliset toimenpiteet on suoritettava. Jos puutteita ei ole korjattu asetetussa määräajassa tai jos velvoitteita on rikottu olennaisesti, aluehallintovirasto voisi määrätä ravitsemisliikkeen ravitsemistoiminnan välittömästi keskeytettäväksi ja pidettäväksi suljettuna asiakkailta enintään yhden kuukauden ajaksi. Säännöksen tarkoituksen kannalta kysymys olisi ennen kaikkea siitä, että viranomaiset voisivat reagoida tehokkaasti, jos tartuntataudin leviämistä estäviä säännöksiä olennaisesti rikotaan. Tällaisia tilanteita voisivat olla esimerkiksi järjestyshäiriöinä, asiakastungoksena ja jonoina näkyvät asiakaspaikkoja koskevien rajoitusten rikkomiset ja aukiolo- ja anniskeluaikoja koskevien rajoitusten rikkomiset. Mahdollisuus puuttua tehokkaasti velvoitteiden ja rajoitusten vastaiseen toimintaan on tarpeen myös siksi, että sekä asiakkaiden että koko ravintola-alan tulee voida edellyttää kaikilta elinkeinonharjoittajilta rajoitustoimien yhdenmukaista ja vastuullista noudattamista.

Selvyyden vuoksi pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että poliisin olisi tarvittaessa annettava aluehallintoviraston pyynnöstä virka-apua valvonnan ja 1 momentissa tarkoitetun ravitsemistoiminnan keskeyttämisen toteuttamisessa.

Valtioneuvoston olisi pykälän 2 momentin mukaan tarkoin seurattava, ovatko 58 a §:n 1 momentissa tarkoitetut rajoitusten edellytykset edelleen voimassa. Jos edellytykset eivät enää täyty, valtioneuvoston olisi viipymättä ryhdyttävä toimenpiteisiin 58 a §:n ja siihen liittyvien säännösten kumoamiseksi. Jos 58 a §:n 3 momentin nojalla säädetyt rajoitukset eivät enää ole välttämättömiä jollain alueilla tai säädetyssä laajuudessa, valtioneuvoston on viipymättä ryhdyttävä toimenpiteisiin valtioneuvoston asetuksen muuttamiseksi.

Perustuslakivaliokunta on pitänyt kysymystä ravitsemisliikkeiden sulkemisen alueellisesta soveltamisalasta merkityksellisenä. Vaikka ehdotuksessa on kysymys sulkemisen sijaan liiketoiminnan rajoittamisesta, rajoitusten välttämättömyyshedellytys koskisi sekä alueita että rajoitusten suuruutta. Velvoitteiden ja rajoitusten säätämisen edellytyksenä koko maahan olisi, että ne ovat asetusta annettaessa välttämättömiä koko maassa. Vastaavasti ajan kuluessa ja epidemia-tiedon lisääntyessä valtioneuvoston tulisi lieventää velvoitteita ja rajoituksia tai poistaa ne siltä osin kuin ne eivät enää ole välttämättömiä joillain maantieteellisillä alueilla.

91 §. *Muutoksenhaku.* Pykälään otettaisiin 58 b §:ää koskeva viittaus siihen, että siinä tarkoitetut päätökset voidaan panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Esityksen mukaan valtioneuvosto antaisi tartuntatautilain 58 a §:n 2 momentissa säädetyt asetuksenantovaltuuden nojalla asetuksen, jossa säädettäisiin ravitsemisliikkeitä koskevista velvollisuuksista ja rajoituksista. Edellisessä jaksossa on kuvattu yksityiskohtaisin esimerkein, millaisia velvollisuuksia ja rajoituksia asetuksella hallituksen käsityksen mukaan voitaisiin säätää.

Tilapäisiä poikkeuksia koskevat valtioneuvoston asetukset on perustuslain 23 §:n 2 momentin mukaan saatettava viipymättä eduskunnan käsiteltäviksi. Eduskunta voi päättää annettavan asetuksen voimassaolosta.

Luonnos valtioneuvoston asetukseksi ravitsemisliikkeiden toiminnan väliaikaisesta rajoittamisesta tartuntataudin leviämisen estämiseksi on tämän hallituksen esityksen liitteenä. Rajoitusten tilapäistä luonnetta ja valtioneuvoston seurantavelvollisuutta varmistamaan asetus olisi tarkoitus antaa 30.8.2020 saakka. Valtioneuvoston tulisi hyvissä ajoin tätä ennen selvittää ja päättää mahdollisten jatkorajoitusten välttämättömyys.

9 Voimaantulo

Ehdotetaan, että laki tulee voimaan 1.6.2020 ja on voimassa 31.10.2020 saakka. Ehdotetut tartuntatautilain toimivaltuudet on välttämätöntä ottaa käyttöön heti 1.6.2020 alkaen väliaikaisesti voimassa olevan majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain 3 a §:n voimassaolon päätyttyä, jotta virustartunnan leviämistä voidaan jatkossa estää tehokkaasti sekä taata riittävät resurssit tilanteen hoitamiseen.

Laki olisi voimassa tämänhetkisen epidemiatilanteen osalta vain välttämättömän ajan eli loka-kuun loppuun. Jos poikkeusolot päättyvät tai ehdotuksessa tarkoitetut rajoitukset eivät enää ole välttämättömiä, säädettäväksi ehdotettu laki ja annettava valtioneuvoston asetus tulisi kumota.

10 Toimeenpano ja seuranta

Sosiaali- ja terveysministeriö arvioi yhdessä työ- ja elinkeinoministeriön ja aluehallintovirastojen kanssa myös jatkossa epidemiatilannetta kahden viikon välein hyödyntäen THL:n ja Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin seurantatutkimuksesta saatavia tietoja. Ministeriöt antaisivat edelleen kyseiset selvitykset hallitukselle.

Hallituksen periaatepäätöksen mukaisesti hybridistrategiassa nojaututaan rajoitustoimien hallinnan ja asteittaisen purkamisen ohella testaa, jäljitä, eristä ja hoida -periaatteen toteuttamiseen laajasti. Mahdollinen rajoitusten purku perustuu kokonaisharkintaan niistä hyödyistä, joita rajoituksilla lähiviikkoina tai kuukausina saadaan, ja toisaalta niistä haitoista, joita rajoitukset aiheuttavat yhteiskunnalle.

Hybridistrategian vaikuttavuutta koronavirusepidemian torjumisessa seurataan epidemiologisten, lääketieteellisten ja toiminnallisten mittareiden avulla. Epidemiologiin mittareihin kuuluvat ainakin päivittäisten tapausmäärien muutokset ja sen suunta, viikoittainen ilmaantuvuus, parantuneet, ikäjakauma, testauskapasiteetti ja sen käyttöaste, positiivisten osuus epäillyistä sekä paikallisten ryvästymien esiintyvyys, paikka ja ajankohta. Lääketieteellisiin mittareihin kuuluvat kuolleisuus ja sen muutokset ja sen suunta, menehtyneiden ikäjakauma ja ympäristö (erikoissairaanhoido, TK-vuodeosasto, sosiaalihuollon yksikkö, koti tai muu), sekä erityisesti tehohoidon kuormitus. Operatiivisiin mittareihin kuuluvat tartunnanjäljityksen tavoitettavuus, volyyymi ja kuormitus sekä karanteeniin asettamisen kattavuus altistuneista. Kaikkia mittareita on voitava kerätä ja seurata valtakunnallisesti (koko maa, ERVAt), alueellisesti (SPH ja maakunnat) ja paikallisesti (kunnat ja kaupunginosat, laitokset). Epidemian välillisiä vaikutuksia palvelujärjestelmälle ja sen asiakkaille tulee myös seurata.

Maailman terveysjärjestö WHO suosittaa koronastrategiassaan, että rajoitustoimien purkamisen välissä olisi vähintään kahden viikon väli. Itämisajan lisäksi on huomioitava tilannekuvan muodostamiseksi tarvittavan tietopohjan koontiin vaadittava aika, minkä vuoksi toimiva seuranta

edellyttää todennäköisesti riittävää jaksotusta eri rajoitustoimien purkamisen välillä. Rajoitustoimia purettaessa tulee seurata tarkoin epidemian kehittymistä. Näiden periaatteiden mukaisesti rajoitustoimien purkamisen väli on vähintään kaksi viikkoa.

11 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Ehdotettu ravitsemisliikkeiden toiminnan rajoittamista koskeva sääntely merkitsee puuttumista perustuslain 18 §:ssä turvattuun elinkeinovapauteen. Lisäksi rajoituksilla voidaan katsoa olevan vaikutuksia perustuslain 15 §:ssä turvattuun omaisuudensuojaan. Ravitsemisliikkeiden elinkeinotoiminnan rajoitukset vaikuttavat muun ohella ravintola-alan lomautuksiin ja irtisanomisiin, joten ehdotuksella on liittyviä myös perustuslain 18 §:n 2 momentissa julkiselle vallalle osoitetun työllisyyden edistämisen velvollisuuteen.

Rajoitusten tavoitteena on väestön terveyden suojeleminen ja terveydenhuoltojärjestelmän toimintakyvyn säilyttäminen estämällä maahan levinneen vaarallisen tartuntataudin leviämistä. Rajoitusten tarkoituksena on siis turvata perustuslain 22 §:n edellyttämällä tavalla julkisen vallan toimesta perustuslain 7 §:n 1 momentissa turvattu jokaisen oikeus elämään, perustuslain 19 §:n 1 momentissa säädetty jokaisen oikeus välttämättömään huolenpitoon sekä 19 §:n 3 momentissa säädetty julkisen vallan velvollisuus turvata riittävät terveystalvet ja edistää väestön terveyttä.

Suomi on ratifioinut useita kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia, joissa on säädetty oikeudesta elämään ja oikeudesta terveyden suojeluun. Julkisen vallan on turvattava Suomea sitovien ihmisoikeussopimusten toteuttaminen. Muun muassa Euroopan Neuvostossa hyväksytyn Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 artiklassa säädetään oikeudesta elämään ja uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan 11 ja 13 (1) artiklassa säädetään oikeudesta terveyden suojeluun ja lääkinnälliseen apuun. Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen eli TSS-sopimuksen 12 artiklassa tunnustetaan jokaiselle oikeus nauttia korkeimmasta saavutettavissa olevasta ruumiin- ja mielen-terveydestä. Säännöksen mukaan sopimusvaltion tulee ryhtyä toimenpiteisiin, jotka ovat välttämättömiä sellaisten olosuhteiden luomiseksi, jotka ovat omiaan turvaamaan jokaiselle lääkärin ja sairaaloiden palvelut sairaustapauksissa. Lisäksi YK:n lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 6 artiklassa on säädetty oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen mahdollisimman täysimääräisesti. Säännöksen tarkoituksena on luoda optimaaliset puitteet lapsen henkiinjäämiselle ja edellytykset hänen harmoniselle kehittymiselleen. Sopimuksen 24 artiklassa on säädetty oikeudesta terveyden- ja sosiaalihuoltoon. Myös YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa 10 artiklassa säädetään oikeudesta elämään ja 25 artiklassa oikeudesta terveyteen. Asetettujen rajoitusten tavoitteena olevat yksilöiden perustavien perus- ja ihmisoikeuksien turvaamiseen liittyvät tavoitteet ovat perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttäviä ja erityisen painavia.

Ehdotettavien elinkeinovapauden rajoitusten voidaan arvioida olevan merkitykseltään huomattavia. Erityisesti asiakasmääriin kohdistuvat enimmäisrajoitukset sekä aukiolo- ja anniskeluai-kaan kohdistuvat rajoitukset merkitsevät hyvin merkittävää puuttumista kyseiseen elinkeinotoimintaan. Näin merkittävä puuttuminen perustuslain 18 §:ssä perusoikeutena turvattuun elinkeinovapauteen ei valtioneuvoston arvion mukaan olisi normaalioloissa mahdollista tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä, vaan edellyttäisi perustuslain säätämisyjärjestystä.

Sääntelyn voidaan katsoa merkitsevän myös omaisuuden käyttöön kohdistuvaa rajoitusta. Omistajan oikeuksia voidaan rajoittaa lailla esimerkiksi omaisuuden käyttöön kohdistuvien erilaisin kielloin, rajoituksin ja velvoittein, kunhan sääntely täyttää perusoikeutta rajoittavalta lailta

vaaditut yleiset edellytykset. Perustuslakivaliokunnan käytännössä hyväksyttävänä omaisuuden käyttöön kohdistuvan rajoituksen on pidetty esimerkiksi ravintoloitsijan velvollisuutta jakaa tarjoilutila tupakoivien osaan ja savuttomaan osaan (PeVL 24/1998 vp).

Voimassa olevan tartuntatautilain 58 §:n mukainen sääntely mahdollistaa eräiden muiden vastaavan kaltaisten julkisten tilojen sulkemisen sekä yleisten kokousten ja yleisötilaisuuksien kieltämisen. Tämä normaaliolojen lainsäädäntö ei kuitenkaan mahdollista sitä, että valtioneuvosto tai muu viranomainen velvoittaisi yleisesti ravitsemistoimintaa harjoittavat yritykset noudattamaan tässä esityksessä ehdotettuja ja sen nojalla annettavan sääntelyn mukaisia välttämättömiä rajoituksia toiminnassaan.

Tartuntatautilakiin tai muuhun lakiin voitaisiin pyrkiä valmistelemaan vastaavanlaisia tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä säädettäviä tarkkarajaisia ja perusoikeuksien rajoitusperiaatteiden vaatimukset täyttäviä säännöksiä, joiden nojalla viranomainen voisi päättää ravitsemistoinnin vastaavanlaisista rajoituksista. Edellä jaksossa 5.1. on viitattu siihen, että tartuntatautilain periaatteelliset muutostarpeet on kuitenkin perusteltua arvioida normaalioloissa ja niiden luonteen edellyttämässä laajuudessa.

Perustuslain 23 §:n mukaan perusoikeuksista voidaan säätää lailla tai laissa erityisestä syystä säädetyin ja soveltamisalaltaan täsmällisesti rajatun valtuuden nojalla annettavalla valtioneuvoston asetuksella sellaisia tilapäisiä poikkeuksia, jotka ovat välttämättömiä Suomeen kohdistuvan aseellisen hyökkäyksen samoin kuin muiden kansakuntaa vakavasti uhkaavien, laissa säädettyjen poikkeusolojen aikana ja jotka ovat Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden mukaisia. Valtioneuvosto on 16.3.2020 todennut Suomessa vallitsevan poikkeusolot valmiuslain 3 §:n 5 kohdassa tarkoitettujen vaikutuksiltaan erityisen vakavaa suuronnettomuutta vastaavan ja hyvin laajalle levinneen ja vaarallisen tartuntataudin perusteella. Ehdotetun tartuntatautilain 58 a §:n 1 momentissa on majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain 3 a §:n säännöstä vastaava oma poikkeusolojen määritelmänsä. Kyse on asiallisesti valtioneuvoston 16.3.2020 toteamasta koronavirusepidemiasta, jota on pidettävä valmiuslain 3 §:n 5 kohdassa tarkoitettuna erityisen vakavaa suuronnettomuutta vastaavana hyvin laajalle levinneenä vaarallisena tartuntatautina. Käsillä olevat poikkeusolot mahdollistavat siten perusoikeuksista poikkeamisen perustuslain 23 §:ssä säädetyin edellytyksin.

Perustuslakivaliokunta on voimassa olevia ravintoloihin kohdistuvia rajoituksia arvioidessaan katsonut, että 23 §:n välttämättömästä puuttumisesta perusoikeuksiin on mahdollista poikkeusolojen vallitessa säätää olemassa olevista poikkeusoloista koskevista laeista erillisesti (PeVL 7/2020 vp, s. 2). Valiokunta kiinnitti tässä yhteydessä myös huomiota siihen, että lain muutosta tarkoittavan hallituksen esityksen antaminen eduskunnalle on erityisesti eduskunnan asemaa ja vaikutusmahdollisuuksia paremmin turvaava menettely kuin esimerkiksi valmiuslain mukaiset menettelytavat.

Esityksessä säädettäväksi ehdotettu sääntely olisi perustuslain 23 §:ssä edellytetyllä tavoin tilapäinen, kun se olisi voimassa enintään viisi kuukautta eli 31.10.2020 saakka. Jos poikkeusolot jatkuvat vielä kesän ja syksyn aikana epidemian vallitsevassa tilanteessa, ravitsemistoimintaa koskevia välttämättömiä rajoituksia voitaisiin säätää valtioneuvoston asetuksella lokakuun loppuun saakka. Optimaalisessa tilanteessa poikkeusoloja koskevia säännöksiä ei tarvittaisi enää tämän jälkeen muiden toimien tehokkaan käytön ansiosta. Epidemian kehityksestä ei kuitenkaan ole mitään varmaa tietoa ja se voi kestää jopa vuosien ajan. Tästä huolimatta ehdotuksessa ei ole tarkoitus säätää valmiuslainsäädännön luonteista lainsäädäntöä, joka voitaisiin ottaa käyttöön myöhemmin nykyisen ja nyt ennakoitavissa olevan epidemiatilanteen jälkeen.

Esityksen merkitsemät poikkeukset elinkeinovapaudesta ovat perustuslain 23 §:n tarkoittamalla tavalla välttämättömiä sekä pandemian nykyisen levinneisyyden että sen leviämisen ja levinneisyyden arvioimisen vaikeuden muodostaman uhan ennakoivaksi torjumiseksi.

Koronavirustauti leviää usein paikallisina ryvästyminä. On todennäköistä, että hallituksen voimassa olevien rajoitusten hallitun ja vaihteittaisenkin purkamisen yhteydessä tautitapauksia voi tulla hyvin lyhyessä ajassa merkittävä määrä lisää missä tahansa Suomen kunnassa. Epidemia on levinnyt erittäin nopeasti ja alueellisia tartuntaketjuja tai laajempaa yhteisössä tapahtuvaa tartuntaa voi ilmaantua lähipäivinä tai -viikkoina eri puolilla Suomea. Näiden epidemiapesäkkeiden ilmaantumista ei ole mahdollista etukäteen ennustaa.

Hyvin laajalle levinneen vaarallisen tartuntataudin aiheuttamien seurausten torjumiseksi tarvittavien toimenpiteiden tarkoituksena on suojata väestöä sekä turvata perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia. Tässä tarkoituksessa toimenpiteiden on kyseisissä poikkeusoloissa välttämättä oltava riittävän ennakkollisia. Toimenpiteet on aina sidottu juuri kyseisissä poikkeusolosuhteissa ilmeneviin tarpeisiin suojata valmiuslain 1 §:ssä tarkoitettuja oikeushyviä. Tartuntatautien kannalta tämä tarkoittaa välttämättömiä keinoja sen leviämisen estämiseksi ja tästä leviämisestä seuraavien uhkien torjumiseksi. Tällöin toimivaltuuksia on välttämätöntä käyttää perustuen parhaaseen käytössä olevaan tietoon tartuntataudin leviämisestä, sen leviämisen tavoista sekä yleisistä malleista, joilla vastaavan kaltaiset tartuntataudit leviävät.

Valmiuslain perusteluista ilmenee yleisempi periaate, jonka mukaan pandemiassa toimenpiteisiin voidaan ryhtyä jo ennakoivasti vaarallisen tartuntataudin uhatessa eli taudilta ei edellytetä jo tapahtunutta leviämistä (ks. HE 3/2008 vp, s. 34). Perustuslain 23 §:n sanamuoto kansakuntaa vakavasti uhkaavista poikkeusoloista myös sallii ennakoinnin, kunhan sillä on riittävän konkreettinen perusta. Tällä hetkellä käytettävissä olevan kansainvälisen vertailutiedon valossa tartunnan leviämisen toimien oikea-aikaisuus ja siinä riittävä ennakointi on osoittautunut hyvin olennaiseksi toimenpiteiden vaikuttavuuden kannalta. Tämä on olennainen näkökohta arvioitaessa toimenpiteiden välttämättömyyttä ja oikeasuhtaisuutta eri alueilla.

Ylipäänsä väestön suojaaminen pandemian tilanteessa perustuu tulevaisuutta koskevaan ja siten aina epävarmaan tietoon verrattuna esimerkiksi suuronnettomuuteen ja sen jälkitilaan, jossa esimerkiksi suuren uhriluvun toteutuminen on jo etukäteen varmaa. Toisaalta muista maista saatava tieto kertoo koronaviruksen kiistattomasta vaarallisuudesta.

Väestön suojaamisessa pandemialta on kyse suojautumisesta tulevaisuudessa uhkaavalta tapahtumalta. Liian myöhään toteutetut toimenpiteet eivät ole vaikuttavia ja niiden hyöty jää vajaaksi, tai niillä ei ole enää lainkaan merkitystä. Tartuntataudit leviävät tyypillisesti niin alueellisesti kuin ajallisesti tavoilla, jotka ovat osin ennakoimattomia ja niistä saadaan varmennuttua tietoa varsin myöhäisessä vaiheessa. Tämän vuoksi tehokkaat toimenpiteet, joilla on mahdollisuus vaikuttaa leviämiseen, voidaan toteuttaa vain, jos ne voidaan aloittaa riittävän ennakkollisesti ja kattavasti. Tältä kannalta toimenpiteiden riittävä ennakkollisuus ja kattavuus on välttämätöntä niiden tarkoituksen toteuttamiseksi. Epidemian nopeaakaan leviämistä ei tällä hetkellä voida ennustaa ja tämän perusteella hallitus katsoo, että esitetyt rajoitukset ovat perustuslain 23 §:ssä tarkoitettulla tavalla välttämättömiä.

Ravitsemisliiketoimintaa koskevat rajoitukset ovat yksi osa kaikista hallituksen käytössä olevista toimista. Rajoitusten oikeasuhtaisuusvaatimuksen kannalta on tarkasteltava, voitaisiinko ravitsemisliikkeiden elinkeinovapauteen puuttua vähemmän, jos väestön terveyttä ja terveydenhuollon kantokykyä turvattaisiin tehokkaammin muilla toimin. Ravitsemisliikkeissä tapahtuvien sosiaalisten lähikontaktien määrä ja luonne vaikuttavat merkittävästi koronavirustaudin tarttumisen riskiin. Alkoholijuomien anniskelulla on oma vaikutuksensa tähän riskiin. Esityksen

tavoitteena on vähentää sosiaalisten lähikontaktien määrää ja vaikuttaa niiden luonteeseen tartuntataudin leviämisen estämiseksi siten, että ravitsemisliikkeiden asiakkaiden sijoittelua ja asiakasmääriä sekä aukiolo- ja anniskeluaikoja rajoitetaan mahdollisimman vähän. Tavoiteltuja vaikutuksia ei voida korvata muilla yhteiskunnan käytössä olevilla keinoilla. Tämän osoittaa myös se, että kansainvälisesti ravintolatoimintaa ryhdyttiin pandemian alkuvaiheessa lähes kaikkialla heti rajoittamaan. Vastaavasti ravintolatoiminnan rajoituksia puretaan tällä hetkellä muissa maissa vain vaihteittain ja vasta viimeisten rajoitusten joukossa. Näin ollen väestön terveyden ja terveydenhuollon kantokyvyn turvaaminen ei vallitsevassa tilanteessa ole mahdollista elinkeinovapautteen vähemmän puuttuvin toimin.

On välttämätöntä, että tehokkaat sosiaalisia lähikontakteja rajoittavat toimenpiteet toteutetaan nykyisessä epidemiologisessa tilanteessa alueellisesti kattavasti. Tähän välttämättömyyteen vaikuttaa ehdotetun lain voimaan tullessa myös se, että ravitsemisliikkeet ovat olleet käytännössä kokonaan suljettuina asiakkailta lähes kaksi kuukautta. Kansainväliset esimerkit osoittavat, että asiakkaita täynnä olevissa ravintoloissa yksikin tartuntataudin kantaja voi yhden yön aikana altistaa satoja ja jopa tuhansia muita asiakkaita tartunnalle. Tällaisella altistuksella ei ole välttämättä mitään tekemistä sen kanssa, millainen epidemiatilanne kyseisen alueen väestössä keskimäärin on. Väestöä on turvattava tehokkain toimenpitein ja myös yhdenvertaisesti siten, että tartunnan leviämistä koskevan tiedon epävarmuus ei aseta ihmisiä eri asemaan.

Esityksen merkitsemien puuttumisten tarkemmasta sisällöstä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Poikkeusoloja koskevista perusoikeuspoikkeuksista voidaan perustuslain 23 §:n mukaan säätää paitsi lailla myös laissa erityisestä syystä säädetyn ja soveltamisalaltaan täsmällisesti rajatun valtuuden nojalla annettavalla valtioneuvoston asetuksella. Lailla on kuitenkin säädettävä tilapäisten poikkeusten perusteet. Annettavassa esityksessä ehdotetaan säädettäväksi näistä perusteista. Lailla rajoitettaisiin myös nimenomaisesti asetuksenantovaltuutta siten, että asetuksella ei saisi rajoittaa asiakaspaikkamäärää eikä aukiolo- ja anniskeluaikoja enempää kuin eduskunta on lain tasolla hyväksynyt. Tarkoitus on, että riittävät perussäännökset perustuslain 23 §:n nojalla säädettävistä rajoituksista on säädetty täsmällisesti ja tarkkarajaisesti lailla. Tämä vaatimus on merkityksellinen myös perustuslain 80 §:n kannalta.

Tilapäisiä poikkeuksia koskevat valtioneuvoston asetukset on perustuslain 23 §:n 2 momentin mukaan saatettava viipymättä eduskunnan käsiteltäviksi. Eduskunta voi siten jälkitarkastuksen perusteella päättää annettavan asetuksen voimassaolosta.

Perustuslakivaliokunta on majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain väliaikaista 3 a §:ää koskevassa lausunnossaan (PeVL 7/2020 vp) todennut, että rajoituksia tulee ryhtyä purkamaan alueittain, kun tilanne sen sallii. Perustuslakivaliokunta on todennut, että sääntelyn voimassaolo on myös ajallisesti rajattava välttämättömään. Myös talousvaliokunta on lakia koskevassa mietinnössään (TaVM 5/2020 vp) todennut, että valtioneuvoston tulee samalla jatkuvasti arvioida mahdollisuutta rajata käyttöön otettuja keinoja ja valmistautua niiden hallittuun purkamiseen tarvittaessa alueellisesti porrastaen, infektio-tilanteen niin salliessa.

Poikkeusolojen päätyttyä tai ehdotuksessa tarkoitettujen rajoitusten välttämättömyyden lakattua säädettäväksi ehdotettava laki ja annettava valtioneuvoston asetus tulisi kumota. Tämän varmistamiseksi valtioneuvoston tulisi ehdotetun 58 b §:n 2 momentin mukaan tarkoin seurata, ovatko 58 a §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajoitusten edellytykset edelleen voimassa. Jos edellytykset eivät enää täyty, valtioneuvoston olisi viipymättä ryhdyttävä toimenpiteisiin 58 a §:n ja siihen liittyvien säännösten kumoamiseksi. Jos 58 a §:n 3 momentin nojalla säädetty rajoitus ei enää ole välttämättömiä jollain alueilla tai säädetystä laajuudesta, valtioneuvoston olisi viipymättä ryhdyttävä toimenpiteisiin valtioneuvoston asetuksen muuttamiseksi.

Epidemiatilanteen niin salliessa ravitsemistoiminnan rajoituksia olisi tarkoitus purkaa valtioneuvoston asetusta muuttamalla. Koronavirusepidemia on monelta osin yksilöllinen. Mallinusta ja ennusteita joudutaan jatkossakin päivittämään tiheään tahtiin ja johtopäätökset voivat niiden perusteella muuttua ja elää varsin nopeasti.

Näin ollen arvioitaessa jo käytössä olevien rajoitusten sisältöä sekä kestoa arvio perustetaan aina kulloinkin käytettävissä olevaan ajantasaiseen tilannekuvaan. Lisäksi arviointi on aina perustettava siihen, mikä on juuri kunkin rajoitustoimenpiteen tavoite ja tarkoitus sekä suhde perusoikeuksien rajoittamiseen. Mikäli edellä mainitut seikat niin edellyttävät, rajoitustoimenpiteitä ja niiden kestoa muutetaan viipymättä. Tämä nopea reagointimahdollisuus yhdessä sen linjauksen kanssa, että hallitus pyrkii hallitusti ja vaiheittain luopumaan laajamittaisista rajoitustoimista, merkitsee sitä, rajoitusten tarkempaan säätämiseen lain nojalla annettavalla valtioneuvoston asetuksella on perustuslain 23 §:ssä tarkoitettu erityinen syy.

Sosiaali- ja terveysministeriö on valmistautunut yhdessä työ- ja elinkeinoministeriön ja aluehallintovirastojen kanssa arvioimaan epidemiatilannetta kahden viikon välein hyödyntäen Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen ja HUS:n seurantatutkimuksesta saatavia tietoja.

Toistaiseksi Suomella eikä millään muullakaan EU-maalla ole koronavirusepidemian kulkua koskevia selviä kriteereitä, joita voisi hyödyntää, kun arvioidaan rajoitusten purkamista. Epidemiologiseen arvioon tarvitaan tieto siitä, kuinka monta henkilöä on saanut tartunnan ja vastaavasti arvio, kuinka moni on vielä taudille altis. Mahdollinen rajoitusten purku perustuu kokonaisharkintaan niistä hyödyistä, joita rajoituksilla lähiviikkoina tai kuukausina saadaan ja toisaalta niistä haitoista, joita rajoitukset aiheuttavat yhteiskunnalle.

Elinkeinovapautta ei ole sellaisenaan turvattu Euroopan ihmisoikeussopimuksessa tai YK:n alaisissa ihmisoikeussopimuksissa. YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen 23 artiklaan sisältyy työn valinnan vapaus. Elinkeinovapaus sisältyy Euroopan unionin perusoikeuskirjaan. Sen 16 artiklan mukaan elinkeinovapaus tunnustetaan unionin oikeuden sekä kansallisten lainsäädäntöjen ja käytäntöjen mukaisesti. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 1. lisäpöytäkirjan 1 artikla suojaa omaisuudensuojaa ja sen on katsottu suojaavan välillisesti myös elinkeinotoimintaa. Kyseistä oikeutta voidaan rajoittaa laajasti lailla julkisten intressien turvaamiseksi. Suomen kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet eivät siten estä ehdotetun kaltaista poikkeamista perusoikeuksista.

Majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta antamassaan lausunnossa perustuslakivaliokunta nosti esiin tarpeen ehdotetun 3 a §:n mukaisen kiellon aiheuttamien menetysten kohtuullisesta kompensoimisesta ja sen vaikutuksia lieventävistä järjestelyistä elinkeinonharjoittajille. Asiaa koskeva hallituksen esitys laiksi ravitsemisyriyten uudelleentyyöllistämisen tukemisesta ja toiminnan rajoitusten hyvittämisestä on esitystä annettaessa eduskunnan käsiteltävänä (HE 67/20200 vp).

Käsitellessään tuolloin sääntelyn oikeasuhtaisuutta perustuslakivaliokunta otti huomioon sääntelyn poikkeuksellisen huomattavat vaikutukset ja vaikutusten äkillisyyden. Nyt ehdotettavat toimenpiteet ovat huomattavasti lievempiä ja kohdennetumpia ja niihin on voitu ainakin jossain määrin etukäteen varautua. Sääntelyn tavoitteena on, että ravitsemisliikkeiden toiminta olisi mahdollista käynnistää uudelleen lähes täydellisen toiminnan rajoituksen jälkeen. Ehdotus mahdollistaa eriaisteiset ja portaittaiset rajoitukset sekä niiden säätämisen alueittain kulloisenkin koronavirustautitilanteen edellyttämällä tavalla.

Lisäksi tässä esityksessä ehdotettuja valtuuksia voidaan käyttää ja käytetään vain, jos se on kyseisessä tilanteessa välttämätöntä ja oikeasuhtaista. Valtioneuvostolle säädettäisiin erityinen toimintavelvollisuus rajoitusten ajallisen välttämättömyyden varmistamiseksi. Valtuuden käytöllä ei myöskään aseteta asianosaisille sellaisia velvollisuuksia, jotka olennaisesti ylittäisivät sen, mikä suojattavien oikeushyvien ja yritystoiminnan asiakkaiden sekä työntekijöiden turvaamiseksi olisi muutoinkin kestäväan liiketoimintaan kuuluvien periaatteiden ja normaaliajan yleislainsäädännön noudattamiseksi tässä tilanteessa välttämätöntä.

Erityisesti aukiolo- ja anniskeluaikaa koskevat rajoitukset merkitsevät silti olennaisia rajoituksia sellaiseen elinkeinotoimintaan, jota myöhäisillan ja yöajan tunteihin keskittyvät yökerhot ja seurusteluravintolat harjoittivat ennen koronaviruskriisin alkamista. Vastaavanlaisia asiakkaiden kulutuskäyttäytymisen muutoksista ja julkisen vallan toimista johtuvia olennaisia vaikutuksia ovat koronakriisissä kohdanneet myös esimerkiksi matkailun ja liikenteen toimialat. Koronaepidemian jatkuminen edellyttääkin monilla toimialoilla laajoja kulutuksen ja tuotannon rakenteen muutoksia. Kaikissa näissä tilanteissa käytettävissä olisivat muun muassa ne yleiset yritystoiminnan tukimuodot ja helpotukset, joita on selostettu edellä mainitun hallituksen esityksen HE 67/2020 vp sivuilla 5–8. Hallitus antaa lähiaikoina eduskunnalle lakiesityksen yritysten yleisestä kustannustuesta.

Valtioneuvosto katsoo, että ehdotetut rajoitukset eivät edellytä erillistä nyt säädettävistä rajoituksista johtuvaa kompensatiota.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Asiasta olisi kuitenkin aiheellista hankkia perustuslakivaliokunnan lausunto.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan väliaikaisesti tartuntatautilain (1227/2016) 91 §:n 1 momentti ja
lisätään lakiin väliaikaisesti uusi 58 a ja 58 b § seuraavasti:

58 a §

Ravitsemisliikkeiden toiminnan väliaikainen rajoittaminen tartuntataudin leviämisen estämiseksi

Majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain (308/2006) 1 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettussa ravitsemisliikkeessä on noudatettava ravitsemisliikkeen aukioloa, alkoholilaissa (1102/2017) tarkoitettua alkoholijuomien anniskeluaikaa sekä liikkeeseen kuuluvien sisä- ja ulkotilojen asiakaspaikkamäärää ja käyttöä elinkeinotoimintaan koskevia rajoituksia niillä alueilla ja siinä laajuudessa, kuin se on välttämätöntä tartuntataudin leviämisen estämiseksi vaikutuksiltaan erityisen vakavaa suuronnettomuutta vastaavan hyvin laajalle levinneen vaarallisen tartuntataudin aikana. Asiakaspaikkamäärää ei kuitenkaan saa rajoittaa enempää kuin puolet suurimmasta sallitusta asiakaspaikkamäärästä eikä aukioloaikaa saa rajoittaa kello 6–22 välisenä aikana eikä anniskeluaikaa kello 9–21 välisenä aikana.

Sen lisäksi, mitä elintarvikelaissa säädetään elintarvikehuoneistoa koskevista vaatimuksista, ravitsemisliikkeen on noudatettava käytössään olevien tilojen hygieniää koskevia tarpeellisia lisävaatimuksia ja huolehdittava asiakkaiden välisen riittävän etäisyyden ylläpitämisestä. Ravitsemisliikkeen on laadittava kirjallinen suunnitelma siitä, miten se toteuttaa sen toimintaan ja sisä- ja ulkotilojen käyttöön säädetyt velvollisuudet ja rajoitukset.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset:

1) ravitsemisliikkeen käytössä olevien tilojen ja pintojen puhdistamisesta sekä riittävän etäisyyden ylläpitämisestä, käsien puhdistamisesta ja muista asiakkaille annettavista toimintaohjeista;

2) ravitsemisliikkeen asiakkaiden oleskeluun ja asiakaspaikkojen sijoittamiseen liittyvistä velvoitteista;

3) ravitsemisliikkeen sisä- ja ulkotilojen asiakaspaikkamäärän rajoittamisesta;

4) ravitsemisliikkeen aukioloajan ja anniskeluajan rajoittamisesta;

5) velvoitteiden ja rajoitusten toteuttamista koskevan suunnitelman sisällöstä, laatimisesta ja nähtävänä pitämisestä;

6) alueista, joilla velvoitteita ja rajoituksia sovelletaan.

Mitä 3 momentin 2–4 kohdassa säädetään, ei koske majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain 1 §:n 3 momentissa tarkoitettua henkilöstöravintolatoimintaa eikä ruoan tai juoman myymistä ravitsemisliikkeestä muualla nautittavaksi.

58 b §

Ravitsemisliikkeiden valvonta ja rajoitusten edellytysten seuranta

Aluehallintovirasto valvoo 58 a §:ssä ja sen nojalla säädettyjen velvoitteiden ja rajoitusten noudattamista. Jos velvoitteiden tai rajoitusten noudattamisessa havaitaan puutteita tai epäkoh-
tia, aluehallintovirasto voi antaa ravitsemisliikkeelle määräyksen niiden korjaamisesta. Mää-
räystä annettaessa on asetettava määräaika, jonka kuluessa tarpeelliset toimenpiteet on suoritet-
tava. Jos puutteita ei ole korjattu asetetussa määräajassa tai jos velvoitteita on rikottu olennai-
sesti, aluehallintovirasto voi määrätä ravitsemisliikkeen ravitsemistoiminnan välittömästi kes-
keytettäväksi ja liikkeen pidettäväksi suljettuna asiakkailta enintään yhden kuukauden ajaksi.

Poliisin on tarvittaessa annettava aluehallintoviraston pyynnöstä virka-apua valvonnan ja 1
momentissa tarkoitetun ravitsemisliikkeen sulkemisen toimeenpanemiseksi.

Valtioneuvoston on tarkoin seurattava, ovatko 58 a §:n 1 momentissa tarkoitetut rajoitusten
edellytykset edelleen voimassa. Jos edellytykset eivät enää täyty, on valtioneuvoston viipymättä
ryhdyttävä toimenpiteisiin 58 a §:n ja siihen liittyvien säännösten kumoamiseksi. Jos 58 a §:n 3
momentin nojalla säädetyt rajoitukset eivät enää ole välttämättömiä joillain alueilla tai sääde-
tyssä laajuudessa, valtioneuvoston on viipymättä ryhdyttävä toimenpiteisiin valtioneuvoston
asetuksen muuttamiseksi.

91 §

Päätösten täytäntöönpano

Edellä 16, 57, 58, 58 b, 59–67 ja 69–71 §:ssä tarkoitetut päätökset voidaan panna täytäntöön
heti muutoksenhausta huolimatta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____ ja on voimassa 31 päivään lokakuuta 2020.

Helsingissä 19.5.2020

Pääministeri

Sanna Marin

Perhe- ja peruspalveluministeri Krista Kiuru

Laki

tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan väliaikaisesti tartuntatautilain (1227/2016) 91 §:n 1 momentti ja
lisätään lakiin väliaikaisesti uusi 58 a ja 58 b § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Uusi

58 a §

Ravitsemisliikkeiden toiminnan väliaikainen rajoittaminen tartuntataudin leviämisen estämiseksi

Majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain (308/2006) 1 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettussa ravitsemisliikkeessä on noudatettava ravitsemisliikkeen aukioloa, alkoholi-juomien anniskeluaikaa sekä liikkeeseen kuuluvien sisä- ja ulkotilojen asiakaspaikkamäärää ja käyttöä elinkeinotoimintaan koskevia rajoituksia niillä alueilla ja siinä laajuudessa, kuin se on välttämätöntä tartuntataudin leviämisen estämiseksi vaikutuksiltaan erityisen vakavaa suuronnettomuutta vastaavan hyvin laajalle levinneen vaarallisen tartuntataudin aikana. Asiakaspaikkamäärää ei kuitenkaan saa rajoittaa enempää kuin puolet suurimmasta sallitusta asiakaspaikkamäärästä eikä aukioloaikaa saa rajoittaa kello 6–22 välisenä aikana eikä anniskeluaikaa kello 9–21 välisenä aikana.

Sen lisäksi, mitä elintarvikelaissa säädetään elintarvikehuoneistoa koskevista vaatimuksista, ravitsemisliikkeen on noudatettava käytössään olevien tilojen hygieniaa koskevia tarpeellisia lisävaatimuksia ja huolehdittava asiakkaiden välisen riittävän etäisyyden ylläpitämisestä. Ravitsemisliikkeen on laadittava

Voimassa oleva laki

Ehdotus

kirjallinen suunnitelma siitä, miten se toteuttaa sen toimintaan ja sisä- ja ulkotilojen käyttöön säädetyt velvollisuudet ja rajoitukset.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset:

1) ravitsemisliikkeen käytössä olevien tilojen ja pintojen puhdistamisesta sekä riittävän etäisyyden ylläpitämisestä, käsien puhdistamisesta ja muista asiakkaille annettavista toimintaohjeista;

2) ravitsemisliikkeen asiakkaiden oleskeluun ja asiakaspaikkojen sijoittamiseen liittyvistä velvoitteista;

3) ravitsemisliikkeen sisä- ja ulkotilojen asiakaspaikkamäärän rajoittamisesta;

4) ravitsemisliikkeen aukioloajan ja anniskeluajan rajoittamisesta;

5) velvoitteiden ja rajoitusten toteuttamista koskevan suunnitelman sisällöstä, laatimisesta ja nähtävänä pitämisestä;

6) alueista, joilla velvoitteita ja rajoituksia sovelletaan.

Mitä 3 momentin 2–4 kohdassa säädetään, ei koske majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain 1 §:n 3 momentissa tarkoitettua henkilöstöravintolatoimintaa eikä ruoan tai juoman myymistä ravitsemisliikkeestä muualla nautittavaksi.

Uusi

58 b §

Ravitsemisliikkeiden valvonta ja rajoitusten edellytysten seuranta

Aluehallintovirasto valvoo 58 a §:ssä ja sen nojalla säädettyjen velvoitteiden ja rajoitusten noudattamista. Jos velvoitteiden tai rajoitusten noudattamisessa havaitaan puutteita tai epäkohtia, aluehallintovirasto voi antaa ravitsemisliikkeelle määräyksen niiden korjaamisesta. Määräystä annettaessa on asetettava määräaika, jonka kuluessa tarpeelliset toimenpiteet on suoritettava. Jos puutteita ei ole korjattu asetetussa määräajassa tai jos velvoitteita on rikottu olennaisesti, aluehallintovirasto voi määrätä ravitsemisliikkeen ra-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

vitsemistoiminnan välittömästi keskeytettäväksi ja liikkeen pidettäväksi suljettuna asiakkailta enintään yhden kuukauden ajaksi.

Poliisin on tarvittaessa annettava aluehallintoviraston pyynnöstä virka-apua valvonnan ja 1 momentissa tarkoitetun ravitsemisliikkeen sulkemisen toimeenpanemiseksi.

Valtioneuvoston on tarkoin seurattava, ovatko 58 a §:n 1 momentissa tarkoitetut rajoitusten edellytykset edelleen voimassa. Jos edellytykset eivät enää täyty, on valtioneuvoston viipymättä ryhdyttävä toimenpiteisiin 58 a §:n ja siihen liittyvien säännösten kumoamiseksi. Jos 58 a §:n 3 momentin nojalla säädetyt rajoitukset eivät enää ole välttämättömiä joillain alueilla tai säädetyssä laajuudessa, valtioneuvoston on viipymättä ryhdyttävä toimenpiteisiin valtioneuvoston asetuksen muuttamiseksi.

91 §

Päätösten täytäntöönpano

Edellä 16, 57–67 ja 69–71 §:ssä tarkoitetut päätökset voidaan panna täytäntöön heti muutoksenhausta huolimatta.

91 §

Päätösten täytäntöönpano

Edellä 16, 57, 58, 58 b, 59–67 ja 69–71 §:ssä tarkoitetut päätökset voidaan panna täytäntöön heti muutoksenhausta huolimatta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 ja on voimassa 31 päivään lokakuuta 2020.

Valtioneuvoston asetus

ravitsemisliikkeiden toiminnan väliaikaisesta rajoittamisesta tartuntataudin leviämisen estämiseksi

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti säädetään tartuntatautilain (1227/2016) 58 a §:n 3 momentin nojalla, sellaisena kuin se on laissa /2020:

1 §

Soveltamisala

Tässä asetuksessa säädetään majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain (308/2006) 1 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetuille ravitsemisliikkeille asetettavista velvollisuuksista ja niiden toiminnan väliaikaisesta rajoittamisesta tartuntatautilain (1227/2016) 58 a §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa.

Mitä 3–5 §:ssä säädetään ei koske majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain 1 §:n 3 momentissa tarkoitettua henkilöstöravintolatoimintaa eikä ruoan tai juoman myymistä ravitsemisliikkeestä muualla nautittavaksi.

2 §

Ravitsemisliikkeen yleiset velvollisuudet

Ravitsemisliikkeen on ilmoitettava asiakkailleen näkyvästi, ettei ravitsemisliikkeeseen saa tulla, jos asiakkaalla on koronavirustartuntaan sopivia oireita.

Ravitsemisliikkeen on huolehdittava siitä, että sen:

1) asiakkaille on varattu näkyvä mahdollisuus käsien pesuun tai desinfiointiin liikkeeseen saavuttaessa;

2) käyttämät kalusteet, astiat, ruokailuvälineet ja muut asiakkaiden kosketettaviksi tulevat pinnat ja irtaimet esineet pidetään puhtaina siten, etteivät ne aiheuta tartuntataudin leviämisen vaaraa;

3) asiakkaat saavat näkyvät toimintaohjeet käsien puhdistamisesta, riittävän etäisyyden ylläpitämisestä ja muista liikkeessä noudatettavista tartuntataudin leviämistä estävistä toimintatavoista.

3 §

Asiakkaiden välisen riittävän etäisyyden ylläpitäminen

Ravitsemisliikkeen on järjestettävä sisä- ja ulkotilansa rakenteet ja kalusteet sekä asiakkaidensa palvelukäytännöt siten, etteivät asiakkaat altistu tartuntataudin leviämiselle. Ravitsemisliikkeen on huolehdittava erityisesti siitä, ettei sen tiloissa synny tarpeetonta tungosta ja että

asiakkaiden saapuminen liikkeeseen toteutetaan tavalla, jossa pidetään asiakkaiden ja seuruiden välillä riittävä etäisyys.

4 §

Asiakaspaikkojen sijoittaminen ja niiden määrän rajoittaminen

Ravitsemisliikkeen kaikilla asiakkailla tulee olla oma istumapaikkansa pöydän tai sitä vastaavan tason ääressä. Asiakas ei saa annostella ruokaa ja juomaa itse muualla kuin omassa pöydässään.

Asiakkaita ja seurueita ei saa vastoin heidän tahtoaan sijoittaa niin lähelle toisia asiakkaita tai seurueita, että heidän välinen etäisyytensä aiheuttaa tartuntataudin leviämisen vaaraa.

Ravitsemisliikkeen sisätilassa tai sen osassa saa samanaikaisesti oleskella enintään puolet siitä suurimmasta asiakas- tai henkilömäärästä, joka on mainittu tilaa tai sen osaa koskevassa alko-
holilain (1102/2017) 18 §:ssä tarkoitettussa anniskeluluvassa tai, jos ravitsemisliikkeellä ei ole anniskelulupaa, rakennusten paloturvallisuudesta maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 117 §:n nojalla ja rakennuksen käyttöturvallisuudesta mainitun lain 117 d ja 117 k §:n nojalla annettujen säännösten mukaisesti hyväksytyssä rakennussuunnitelmassa.

5 §

Aukiolo- ja anniskeluajan rajoittaminen

Ravitsemisliikkeen saa avata ravitsemistoimintaan asiakkaille aikaisintaan kello 6 ja liike on suljettava ravitsemistoiminnan asiakkailta viimeistään kello 23.

Alkoholilaissa tarkoitettu alkoholijuomien anniskelu saadaan ravitsemisliikkeessä aloittaa aikaisintaan kello 9 ja anniskelu on lopetettava viimeistään kello 22.

6 §

Suunnitelma

Tartuntatautilain 58 a §:n 2 momentissa tarkoitettussa suunnitelmassa on oltava:

1) kuvaus niistä toimintatavoista, jotka liikkeessä on päätetty toteuttaa 2 §:ssä säädettyjen velvollisuuksien noudattamiseksi;

2) kuvaus liikkeen sisä- ja ulkotiloista, merkintä niiden 4 §:n 3 momentissa tarkoitettua suurimmasta asiakas- tai henkilömäärästä sekä kuvaus niistä toimista ja henkilöstölle annetuista toimintaohjeista, joilla 3 ja 4 §:ssä tarkoitettujen järjestelyt ja niiden valvonta liikkeen sisä- ja ulkotiloissa toteutetaan;

3) tieto henkilöstä, joka vastaa liikkeessä suunnitelman noudattamisesta.

Suunnitelma on pyynnöstä esitettävä aluehallintovirastolle ja majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain 11 §:ssä tarkoitettua valvontaa suorittavalle poliisille.

Suunnitelman 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettujen kuvaukset ja merkintä on pidettävä liikkeessä asiakkaiden nähtävillä. Tieto siitä, kuka on 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu henkilö, on annettava pyynnöstä asiakkaalle.

Suunnitelman saa yhdistää alkoholilaissa, elintarvikelaissa (23/2006) ja tupakkalaissa (549/2016) tarkoitettuihin omavalvontasuunnitelmiin.

7 §

Velvollisuuksien ja rajoitusten soveltaminen alueittain tartuntataudin leviämisen estämiseksi

HE 72/2020 vp

Edellä 2, 3 ja 6 §:ssä säädetyt velvollisuudet ovat voimassa koko maassa.

Edellä 4 ja 5 §:ssä säädetyt rajoitukset ovat voimassa seuraavissa maakunnissa:

- 1) Uusimaa;
- 2) Varsinais-Suomi;
- 3) Satakunta;
- 4) Kanta-Häme;
- 5) Pirkanmaa;
- 6) Päijät-Häme;
- 7) Kymenlaakso;
- 8) Etelä-Karjala;
- 9) Etelä-Savo;
- 10) Pohjois-Savo;
- 11) Pohjois-Karjala;
- 12) Keski-Suomi;
- 13) Etelä-Pohjanmaa;
- 14) Pohjanmaa;
- 15) Keski-Pohjanmaa;
- 16) Pohjois-Pohjanmaa;
- 17) Kainuu;
- 18) Lappi;
- 19) Ahvenanmaa.

8 §

Voimaantulo

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 2020. Asetus on voimassa 31 päivään elokuuta 2020.